

קונטרס

פרשת בחקותי

שנאמרו על ידי

ב"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שני'

*

ה'תשנ"ז

בלתי מוגה

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
שנת תשנ"ז לפ"ק

פרשת בחוקותי

- א -

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

תיבת "בעתם" לכאורה נראה כמיותרת, וצ"ב.

ואפשר לפרש בהקדם הגמרא (ביצה טז:) כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה וכו' חוץ מהוצאת שבת והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו.

וברש"י כל מזונותיו של אדם, "כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא נזון משם קצוב לו, כך וכך ישתכר בשנה זו, ויש לו ליהרר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו. חוץ מהוצאת שבתות - אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואהו, אלא לפי מה שרגיל ממציאים לו לשעה או לאחר שעה. פוחתין לו - כלומר ממציאין לו שכר מועט".

ובתוס' (ד"ה כל מזונותיו של אדם וכו') כתבו וז"ל: פרי"י הכל נפקי מקראי דלעיל: מזונותיו דשבת כדאמר לוו עלי ואני פורע: תורה, דכתיב חדות וחדות היא תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, עכ"ל.

ועיי' בתוס' לעיל ד"ה לוו עלי ואני פורע, והא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הני מילי כשאין לו ממי ללות ע"כ. וברש"ל הוסיף כלומר אלא אם כן יטול מן הצדקה, אבל הכא מיירי שיש לו משכנות כדי לפרוע ואין לו מעות, לכך אמר לוו עלי ע"כ.

הרי מבואר מזה שאם פיחת האדם בהוצאות לתלמוד תורה, או שלמד פחות ממה שהיה יכול ללמוד (כמבואר בשולחן ערוך הלכות תלמוד תורה) ובזה הזמן עסק בעבודות גשמיות יותר כדי להרוויח יותר מעות, אז פוחתין לו ח"ו

כפירש"י, שממציאין לו שכר מועט, שבתלמוד תורה איתא לעיל שאף שאין לו כלום, רק יש לו משכונות או בית ג"כ יכול להלוות לו מעות על חשבון זה כמו שאמר לוו עלי ואני פורע, וכמ"ש הרש"ל כנ"ל.

ובאמת הרבה אנשים חושבים שאם עובדים הרבה יהי להם יותר כסף, אך זה טעות גמור כמבואר בגמרא, שכל מזונות קצובים מראש השנה, והטירחא לא יעזור לו כלום, כמ"ש במשנה ברורה הלכות שבת (סימן רמ"ב) שיזהר מאוד בכל השנה על הוצאותיו, שאין אדם יודע כמה פסקו לו בראש השנה, ואם יתן מעותיו על מותרות אפשר שבסוף השנה לא ישאר לו על הוצאותיו הנחוצות, כי מה שפוסקין לו הוא סכום מסוים וכו' עיי"ש, אבל אם מוסיף בתלמוד תורה אז מוסיפין לו כנ"ל.

ובזה יובנו הפסוקים, אם בחוקותי תלכו וגו', וברש"י שתהיו עמלים בתורה, מבטיחה התורה "ונתתי גשמיכם בעתם", שלא יחסר לכם כלום, ולא תחשבו שבזמן זה היינו יכולים לעסוק בעבודה גשמית כדי להרויח.

ומה שאמר "בעתם" אפ"ל דאם מקיים דברי הרש"ל כשיש לו משכונות או בית ומלוה לו מעות על חשבון הזה שיוכל למוכרם כמ"ש לוו עלי, אז צריך לדעת שאפילו אם לא יהי לו תיכף המעות, אלא "בעתם", כשיצטרך לשלם החוב שלוה על פי הבטחת הקב"ה לוו עלי ואני פורע, אז יהי לו הכסף לשלם, וזהו שאמר הכתוב "בעתם", דאף שאין לו עכשיו לשלם החוב, מ"מ כיון ששם בטחונו בהשי"ת ולא ביטל הרבה מלימודו, יעזור לו השי"ת שיוכל לשלם החוב "בעתם", כי הקב"ה יודע בדיוק העת המוכשר לתת לו המעות. רק שידע שהעיקר הוא מזון הנשמה, דאם יזון את נשמתו בתורה ומצות, לא יחסר לו כלום בגוף ובנפש.

אחר כך מצאתי כעין זה באופן אחר בספה"ק תולדות יעקב יוסף פרשת תבא דף קצ"ח ע"ג שכתב וז"ל:

"ונ"ל דאיתא בפרק ב' דביצה (דף טו:): חדות ה' היא מעוזכם (נחמי ח') אמר הקב"ה לוו עלי וקדשו קדושת היום

והאמינו בי ואני פורע, והקשו תוספות מהא דאמרי עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ומשני כו'. וכעת נ"ל פשוט להבין ע"י משל ומליצה דברי חכמים וחידותם, דנ"ל להבין טעם משתה ושמחה בשבת וביום טוב, מלבד הטעם המבואר להבאים בסוד ה' תיקון ג' סעודות דשבת, וגם ביו"ט טעמו מבואר שם, אך נ"ל ע"ד מליצה, ששמעתי ממורי משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר א' פחותי הערך, ובהאריך הזמן שמה הגיעו כתב מאביו המלך ורצה לשמוח בו מאד אך שחש מבני הכפר שילעיגו עליו באומרם מה יום מיומים ושמחה מה זו עושה, מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים עד ששמחו עם היין והוא מצא עת לשמוח מאוד בשמחת אביו ודפח"ת. והנמשל מובן, כי הנשמה בושה לשמוח בשבת בתענוגי אביה מלך מלכי המלכים הקב"ה בהנשמה יתירה שהוא לו אגרת שלומים מאביו, מחמת הגוף שהוא כבן כפר, לכך צוותה תורה לענג הגוף בשבת ויו"ט, ואז כשהגוף שמח בשמחת הגוף אז יש פנאי לנשמה לשמוח בשמחת דביקות המלך הקב"ה, ודי בזה.

העולה מזה דאין מקום לגוף לשמוח בשבת ויו"ט כי אם כדי שיהי' אז פנאי לבן מלך שהיא הנשמה לשמוח בשמחת אביו שבשמים, מה שאין כן בלאו הכי, וזה שדקדק הש"ס בתיבות יתירות ואמר הקב"ה לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואז אני פורע, ור"ל שיהי' הלוואה לענג הגוף בשביל הנשמה, וזה שאמרו לוו עלי כי הנשמה חלק א-לוה, והיינו דמפרש ואמר וקדשו קדושת היום, ר"ל שהנשמה תקדש את עצמה בקדושת היום. והאמינו ב', כי נודע שהאמנה הוא דביקות הנשמה בקב"ה, כמו ששמעתי ממורי על פסוק (שמות י"ד) ויאמינו בה' ובמשה וגו', ואז רשות ללוות לענג הגוף כדי לקדש הנשמה ולהאמין ולדבק בשמו ית', אז אני פורע. ומה שאמרו עשה שבתך חול, היינו שבת"ך של הגוף, אז יעשה חול ולא יצטרך לבריות, כמו במשל שאין בן המלך פורע לבן כפר כי אם לתועלתו וק"ל", ועיין עוד בתולדות יעקב יוסף ריש פרשת קדושים יעו"ש.

- ב -

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

- א -

והקשו המפרשים הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט:), ואיך הבטיח הכתוב כאן שכר מצוה בעולם הזה.

ובמדרש ריש פרשתן איתא, הה"ד (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וכו', רבי מנחם חתנא דרבי אלעזר בר אבינא אמר חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחקותי תלכו ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ וכו', וצריך ביאור.

ולהלן בפרשה כתיב ונתתי שלום בארץ וגו', פירש"י ז"ל שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, ע"כ.

ויבואר כל זה דהנה רש"י ז"ל כתב אם בחקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה, כמ"ש והגית בו יומם ולילה, ואם לומד תורה כל עת שיש לו זמן בדרך הטבע אז אמרינן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. אבל היושב ולומד תורה במסירות נפש מתוך הדחק, עד כדי כך, שאף שאין לו מה לאכול ח"ו או בגדים הנחוצים ביותר בדרך הטבע, מ"מ עוסק בתורה, זהו סימן שלומד לשם שמים ואינו מתנהג לפי דרך הטבע.

ועל כן מבטיח הכתוב שכר מצוה גם בעולם הזה בעד לימוד תורה כזה. שהרי איתא בספה"ק דמה שאמרו שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היינו: אם מקיים המצוה בדרך הטבע, אבל אם מסר נפשו בעד המצוה הרי המסירת נפש מחשיבו כאילו נסתלק מן העולם ח"ו, ואז לא נקרא "בהאי עלמא", ושפיר יכול לקבל שכר מצוה כזו בהאי עלמא ג"כ.

וזהו שכתב רש"י ז"ל אם בחקותי תלכו שתהיו "עמלים" בתורה, היינו שלא תלמוד רק לפי דרך הטבע, אלא שתעמול בה יותר מכפי יכולתך, דעל זה שיידך לשון עמל, ואז שפיר תקבל שכר בעולם הזה, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

ויש להוסיף עוד, דהנה מובא בספה"ק בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע על פסוק (תהלים קכ"א ה') ה' צלך, שכביכול הקב"ה הוא כמו צל, דכמו צלו של האדם כל מה שאדם עושה הצל עושה כנגדו, כמו"כ הקב"ה מתנהג עם האדם כמו שהאדם מתנהג, וכתבו שכן איתא במדרש.

ועיין ברמב"ן פרשת שמות על פסוק ויאמר א' אל משה אהי אשר אהי (ג', י"ד) שכתב וז"ל, ועוד אמר כיוצא בזה במדרש אגדה, ומהו אהי אשר אהי כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, אם פותחין את ידיהם ועושין צדקה אף אני אפתח את ידי, שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב, ואם אינן פותחין את ידיהם מה כתיב שם הן יעצור במים ויבשו וכו' עיי"ש, והוא כעין דברי הבעל שם טוב הנ"ל.

ולפי זה יש לפרש כאן, דמדה כנגד מדה, בשכר שהאדם אינו מבלה זמנו על הבלי עולם הזה רק עמל בתורה יותר מכפי יכולתו, יתן לו הקב"ה ג"כ יותר ממה שמגיע לו ולא יצטרך לבלות הזמן על עבודה גשמית להביא טרף לביתו, רק ונתתי גשמיכם בעת"ס ובזמנם הנכון, ועיי"ז לא תצטרכו לבלות הרבה זמן על עסק בפרנסה, כי הקב"ה הוא דוגמת הצל להאדם כנ"ל.

ונראה להוסיף עוד בביאור הענין, דהנה איתא מהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לפרש מה שאומרים בימים נוראים כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, שהקב"ה זוכר מה שהאדם שוכח, דאם אדם זוכר שעשה מצוה אז הקב"ה כביכול אינו זוכרו, ואם האדם שוכח המצוה שעשה ואינו מתגאה בזה, אז הקב"ה זוכרו, וכן הוא להיפך לענין עבירות, וזהו כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, עכתדה"ק.

ולעניינינו יש לומר גם כן כדבר הזה, דאם האדם מסתכל רק על רוחניות וכאילו שוכח לגמרי מעניני גשמיות שלו

(ועושה ממש רק ההכרחי ולא יותר), אז הקב"ה יסתכל ויזכור אודות גשמיותו ויעזור לו שיוכל לעסוק בתורה ועבודה במנוחה ושלוחה.

ומיושב ג"כ הקושיא שהזכרנו דהלא אמרינן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. אך י"ל דבאמת אינו מכח שכר מצוה, כי השכר מצוה הוא רב טוב הצפון להאדם לעולם הבא, אלא שהוא בחי' זוכר כל הנשכחות, דאם האדם שוכח אודות גשמיותו ועוסק רק בתורה, אז הקב"ה זוכר את צרכיו הגשמיים ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

- ב -

עוד אפשר לפרש הכתובים אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ונתתי גשמיכם בעתם. ולתרץ קושיית המפרשים הני"ל הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

וי"ל בהקדם דברי הזוה"ק (יתרו דף רפ"ח:; אחרי דע"ג.) קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא וכו' עיי"ש, ועיי"ע בכתר שם טוב (ח"ב ד"ד ע"ד), שהאותיות שבתורה הם חדרים של השי"ת שהוא ממשיך בהם את אצילת אורו. ואמרינן בעירובין (נד.) דאדם העוסק בתורה מצליח בכל עניניו עיי"ש, וזהו כמו הזורע זרעונים באדמה ואח"כ צומחת התבואה, וכמו שאומרים בתפילת שחרית זורע צדקות מצמיח ישועות, דהצדקה שזורע (ע"ש הכתוב זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד) מצמיח אח"כ ישועות. וכמו כן הוא בלימוד התורה, דע"י שהאדם זורע בתורה, מצמיח פרנסה ושאר ישועות טובות. וזהו כוונת הקרא, אם בחוקותי תלכו וגו', אז ונתתי גשמיכם בעתם, ודו"ק.

ולתרץ הקושיא שהבאנו הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, י"ל דלזה התכוון הכתוב באמרו ואת מצוותי תשמרו, מלשון המתנה כמאמר הכתוב (בראשית ל"ז י"א) ואביו שמר את הדבר (ועי' בספר קדושת יום טוב פרשת פנחס על פסוק תשמרו להקריב לי במועדו). והנה איתא בספרים הקדושים דאף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום בעד הכנה להמצוה שפיר משלם שכר אף בעולם הזה.

וזהו אפ"ל בכוונת הכתוב, ואת מצותי "תשמרו", שתצפו מתי יבאו המצוות לידכם ותקיימו אותם, וזהו ההכנה להמצוות, ועל זה מקבלים שכר אף בעולם הזה, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

ובזה יש לפרש גם מה שאמר אם בחקותי "תלכו", ופירש"י שתהיו עמלים בתורה, ומרמז הכתוב דגם בעד לימוד תורה תוכלו לקבל שכר בעולם הזה, ואף ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום בעד ההכנה ללימוד התורה, והיא ההליכה לבתי מדרשות, "תלכו", בעד זה שפיר שיך הבטחת ונתתי גשמיכם בעתם, ודו"ק.

ובזה יובן המדרש שהסמיך לכאן הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פני אני הולך וכו', והיו רגלי מביאות אותי לבית המדרש, שחשב על עצמו שעבודתו אינה חשובה כלום וממילא יכול לילך גם לבית פלוני ולמקום פלוני, אך באמת היו רגליו מוליכות אותו לבית המדרש, ועל זה שרגליו מוליכות אותו שפיר שיך שכר בעולם הזה, שהוא הכנה למצות לימוד התורה, ולזה הדגיש המדרש מה שהיו רגליו מוליכות אותו, דמישך שייכא למה שאמר אח"כ ונתתי גשמיכם בעתם.

ובאופן אחר קצת יש לפרש מה שאמר והיו רגלי מוליכות אותי, עפ"י הידוע מהרה"ק הרבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע לפרש הכתוב (בפרשת העקידה) וישלח אברהם את ידו וגו', דאבריו של אברהם אבינו ע"ה לא היו עושים כי אם מה שהוא רצון הבורא, וכיון שרצונו של הקב"ה הי' שלא ישחוט באמת את יצחק בנו, רק הי' נסיון לנסותו, ע"כ לא רצתה ידו של אברהם אבינו ע"ה לשחטו והוצרך לשלוח את ידו בכח, וזהו וישלח אברהם את ידו, עכתדה"ק.

וזהו שאמר המדרש דדוד המע"ה הי' גי"כ בבחינה זו, דאף שהייתי מחשב ואומר לבית פלוני ולמקום פלוני אני הולך, "היו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות", כיון שרגליו רצו לעשות רק דברים שבקדושה, והרגישו מה שהוא

מצוה ומה שאינה מצוה.

ובזה יובן ג"כ המדרש להלן, חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחקותי תלכו ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ, שהיה לו לדוד המלך ע"ה מלחמת היצר טוב נגד היצר הרע, וכמו שהי' אצל רבקה כשעברה על פתח בית ע"ז עשו מפרכס לצאת וכשעברה על פתח בית המדרש יעקב מפרכס לצאת, וכשהלך דוד המע"ה לבית המדרש לעסוק בתורה נעשה שלום עם היצה"ר כמו שכתוב משכהו לבית המדרש, ואח"כ נשבר כוח היצה"ר שנעשה שלום בין שניהם היצר טוב והיצר הרע.

וזהו שכתב רש"י ז"ל שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר ונתתי שלום בארץ, דע"י שעוסק בתורה עושה שלום בין יצר טוב ויצר הרע, וברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו.

- ג -

עוד אפשר ליישב הקושיא דהלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, בהקדם דברי התולדות יעקב יוסף פרשת משפטים, דיש שני סוגי אנשים, אחד המתנהג עפ"י הטבע שהוא גימטריא אלקים בחינת מלכות, סוג שני המתנהג למעלה מהטבע בחינת צדיק מושל ביראת אלקים, שהוא מבטל גזירות אלקים, וזהו בחינת יוסף הצדיק, וכאשר אחד באחד יגשו (איוב מ"א, ע"י ב"ר פצ"ג) ונתחברו שני סוגים הנ"ל נעשה הכל בחינה אחת כנודע כי זה כסא לזה, כאשר שמעתי ממורי הרבה מזה, כמו שמצינו שני אנשים שאחד נעשה לבוש וכסא לחבירו, כמו זה שמתנהג עפ"י המדריגה שהיא למעלה מהטבע, ומכל מקום כל צרכיו נעשה עפ"י בני אדם המתנהגים בטבע, אם כן נעשה זה כסא לזה, ובהתחברם אחד באחד יגשו נעשה הכל אחד, והבן עכלה"ק.

ובאמת אף אם נולד האדם במזל הטבע שיוצרך לעמול על פרנסתו, אך כל זה רק אם מתנהג בדרך הטבע, אבל אם מהפך הטבע ומתנהג שלא כדרך הטבע (שבגימטריא אלקי"ם), ולומד תורה במסירות נפש לשם הקב"ה וכדי

לקיים מצוותיו יתב"ש, אז השי"ת מהפך המזל והטבע שלו ונעשה מדין רחמים, ועייז יזכה שכל צרכיו נעשים עפ"י בני אדם המתנהגים בטבע, וכדברי התולדות יעקב יוסף הנ"ל.

וזהו כוונת הפסוקים, אם בחקותי תלכו וגוי שתהיו עמלים בתורה, והיינו שיעמול בתורה למעלה מן הטבע, ממילא יזכה שיהא מלאכתו נעשית ע"י אחרים, ונתתי גשמיכם בעתם בלי שום עמל, ונמצא ג"כ דלאו מכח שכר מצוה אתינן עלה, ודו"ק.

- ד -

באופן אחר קצת אפשר ליישב הקושיא הנ"ל, דהתנא אומר באבות (פרק ה') המהלך בדרך ואומר מה נאה אילן זה וכו' הרי זה מתחייב בנפשו. וידוע שמרובה מדה טובה ממדת פורעניות (סנהדרין ל"ז ע"ב), וא"כ ההולך בדרך ומחשבתו בתורה ועבודת ה', ומתאמץ א"ע מאוד ודוקא כשהוא מטולטל בדרך לומד תורה ביגיעה רבה, אפשר שעבור מסירת נפש כזאת, הגם ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, בכל זאת משפיעים לו כל טוב גם בעולם הזה, כשם שהוא יצא מגדרו וטבעו, כן יתנהגו אתו מן השמים, ויתנו לו כל טוב גם בעולם הזה.

ובזה יבואר מה שאמר הכתוב אם בחקותי "תלכו", דקאי על לימוד התורה כפירש"י, ומרמז הכתוב דאף כשהולך בדרך ג"כ יקיים המצוה ובלכתך בדרך שתהא הלכיתך ג"כ עפ"י התורה, ואת מצותי תשמרו, שידוע מהחפץ חיים זצ"ל שעשה חשבון שברגע אחד אפשר ללמוד ולהוציא מפיו מאתיים תיבות, ואח"כ עושה החשבון שנים עשר אלף תיבות לשעה, ונמצא שבארבעה שעות ליום סך הכל 168,000 תיבות, וכך עושה החשבון כמה מצות מקיים בכל תיבה ותיבה של לימוד התורה, עיין שם.

וזהו ואת מצותי תשמרו, שקאי גם כן על המצות שמקיימים בעת הליכה בדרך.

והנה ע"י טלטול הדרך קשה ללמוד בעיון, וכמו שכתבו

המפרשים על הא דאל תרגזו בדרך (בראשית מ"ה) ואמרו בגמרא (תענית ט:): אל תתעסקו בדבר הלכה, הכוונה על עיון הלימוד.

ושמעתי מזקני הגה"צ ר' זאב וואלף מאטצען זצ"ל, שבמשפחתם היה סדר מיוחד של לימוד התורה על הדרכים, דהיינו שלמדו מסכתות ידועות ומשניות בעל פה כדי שיוכלו ללמוד תורה על הדרכים ולא לבלות הזמן. ואצלם היה הסדר כששאלו אותם כמה זמן לוקח הדרך ממקום פלוני למקום פלוני, היו משיבים כך וכך דפים או מסכתות או סדר משניות. וזקני ז"ל אמר שסיים ש"ס שש וחצי פעמים כסדרן, ושלא כסדרן לא הי' לו החשבון. וסיפר מזקינו או דודו שסיים ש"ס שש עשרה פעמים כסדרן, וכל זה היה שמתוך גודל אהבת ה' שבער בקרבם לא בלו אפילו רגע אחת לבטלה, שכל רגע היה חשבון גדול.

ועל זה שפיר אפשר ליתן שכר בהאי עלמא, דאין זו מצוה קלה לעסוק בתורה אף על הדרכים, וזהו ג"כ רק מכח מסירת נפש שהאדם מוסר נפשו בעד השי"ת שאף בעת הליכה יקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, וכנ"ל. ועל זה שפיר שייד ליתן שכר אף בהאי עלמא.

- ג -

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם.

יש לדייק למה כתיב לשון "אם", שהוא כמו תנאי, ולא כתיב בלשון ציווי, בחוקותי תלכו.

ואפשר לומר בהקדם הגמרא (עבודה זרה דף ה' ע"א) תנו רבנן אם בחוקותי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר לו עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע, ואומר לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו'.

וכתב המהרש"א בחידושי אגדות וז"ל: נראה דה"פ לפי

שמלת "אם" בכל התורה כולה נאמר בלשון ספק ותלוי ויצאו מן הכלל, כגון אם כופר יושת עליו ואם כסף תלוה כפירש"י בחומש. ומצינו קרוב ללשון זה במבקש, כמו אם יהיה אלקים עמדי, ועל כן אמר דאם בחקותי תלכו אל תפרשהו בלשון ספק ותלוי כחברו בפרשה זו ואם לא תשמעו וגו', אך תפרשנו בלשון מבקש ותחנונים, דכן מצינו דהקב"ה מבקש דבר זה מהם שנאמר לו עמי שומע לי וגו' וק"ל, עכ"ל.

ובזה יובן, דאף אמנם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היכא שהמצוה הוא ציווי, אבל היכא שאנו מקיימים המצוה מחמת אהבת ה', ע"ז מקבלים שכר גם בהאי עלמא. וזהו אם בחוקותי תלכו, שהקב"ה כביכול מבקש בלשון תחנונים (כדברי המהרש"א בגמ' הנ"ל) שנקיים המצות, ואנו מקיימים אותם מחמת אהבת ה', ע"ז שפיר מגיע שכר בהאי עלמא, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

- ד -

אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם

- א -

אפשר לומר כוונת הכתוב, דמוסב על מי שמרגיש בעצמו שבכוחו לקרב לבבות ישראל לאביהם שבשמים, כמו שמצינו בשמואל הנביא שהלך מעיר לעיר להורות לישראל הדרך אשר ילכו בה (שבת נ"ו ע"א). אך איש כזה שבכוחו להשפיע על ישראל לקרבם להקב"ה, אבל חושש דאם כן מהיכן יפרנס את בני ביתו, על זה מסיים הכתוב, ונתתי גשמיכם בעתם וגו', ומבטיחה התורה שלא יחסר לו כל טוב.

ועל דרך זה אפשר לפרש גם הפסוק שלאחריו, וישבתם לבטח בארצכם, ונתתי שלום בארץ וגו'. דגם פסוק זה רומז למי שמקרב לבות בני ישראל לאביהם שבשמים, ונודד מביתו למרחקים לצורך זה מדי פעם בפעם, מבטיחה לו התורה, שבשכר זאת שהוא שומר צאנו של השי"ת, כביכול ישמור הקב"ה את צאנו, דהיינו אנשי ביתו, שלא רק שיהי להם כל טוב, אלא שישמרם הקב"ה מכל צרה וצוקה ומכל

פגע ומחלה. וזה וישבתם לבטח בארצכם, דאף בעת שהוא הולך (בחוקתי תלכו) ממקום למקום לקרב לבות ישראל לאביהם שבשמים, ואנשי ביתו יושבים בביתם ובארצם, מבטיחם הכתוב שישבו לבטח, ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד, אכ"ר.

- ב -

או יאמר אם בחקותי תלכו, ופירש"י שתהיו עמלים בתורה. פי' שילמוד ויעמול בהלכות המצוה ויצפה מתי תבוא לידו ויקיימנה, כמו רבי עקיבא (ברכות סא:) שאמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימנו. וכן מבואר בחרדים ובחיי אדם שאחד מתנאי המצוה הוא שיהיה ממתין ומצפה מתי תבוא לידו המצוה לקיימה דכתיב ושמרתם לעשותם, ר"ל המתינו לעשותם כמו ואביו שמר את הדבר. ועוד שיעשנו מאהבת ה' לא לשום פניה ולא לשום הנאה שבעולם, וגם שלא יעשנה כאילו הוא חייב בדבר ורוצה לפטור ממנה והיא עליו כמשא, אלא יעשנה מאהבה, שאפילו לא היה מצווה בה היה משתוקק לעשות נחת רוח להקב"ה שרצונו בזה.

וידוע שהרב הקדוש מבארדיטשוב זי"ע היי מחכה ומצפה כל הלילה הראשונה של חג הסוכות לקיים מצות ד' מינים, ומתוך גודל דביקותו לקיים מצות ד' מינים שבר החלון ושתת הדם מידי הקדושים ולא הרגיש. וכעין מה שמובא במסכת שבת על רבא ששתת דם מאצבעו בשעת לימודו ולא הרגיש בדבר כלל. וזהו עבודת הצדיקים.

וזהו ענין עמלים בתורה, שהוא עמל על הלכות המצוות ללמדם כדי לדעת איך לקיימם כשיבא הזמן, וזהו שאמר "תלכו", כמו ההליכה שהאדם הולך לאיזה מקום הוא הכנה לעיקר מטרתו שהוא להגיע למקום ההוא, כמו כן תעמלו בתורה ובלימוד קיום המצוות כדי שתדעו איך לקיימם בפועל, וק"ל.

וזהו גם ואת מצותי תשמרו, מלשון ואביו שמר את הדבר (וכמו שכתבנו למעלה ג"כ באופן אחר קצת), שתמתינו

לקיים המצוה ותצפו מתי תבא לידיכם ותקיימוהו.

- ג -

או יאמר בכוונת הקרא אם בחקותי תלכו וגו', "תלכו" מלשון גלות, כמאמר רז"ל הוי גולה למקום תורה, ואם יפתה אותו היצה"ר לומר מהיכן ירק זה חי, כמבואר ברש"י (בראשית י"ב) לפי שהדרך ממעטת ג' דברים שם וממון ופ"ו וכו', על זה מבטיח הכתוב ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וגו' ואכלתם לחמכם לשובע, דכשלומד תורה אין צריך לדאוג על צרכי גשמיות, כדתנן (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, והקב"ה יכול לפרנסו ולזונו בכל מקום אפילו במדבר, וע"י שיעמול בתורה מתוך גלות של הוי גולה למקום תורה, שהוא קשה יותר מלעסוק בתורה בביתו, יקבל הכל באהבה, כי בין כך ובין כך אדם לעמל יולד (איוב ה'), ואשרי מי שעמלו בתורה, כפי המפרשים, שאשרי לאדם שבחר לעצמו לעמול בתורה, דע"י שעומל בתורה ומצוות תתהפך הגזירה, ולא יצטרך לעמול בעניני גשמיות, ואז ונתתי גשמיכם בעתם, ואכלתם לחמכם לשובע, שהשביעה תהיי לא רק להגוף, אלא גם להנשמה, שיאכל כדי להברות גופו לעבודתו יתברך שמו.

- ה -

אם בחוקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

- א -

נראה לרמז בזה מה שהיה אצל הרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווע זי"ע, שבא אליו איש אחד והתמרמר לפניו שרוצים לקפח פרנסתו. אמר לו הרה"ק משינאווע שילמוד חק לישראל, דלימוד חק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחבה, ונרמז במאמרם (ביצה ט"ז ע"א) האי חק לישראל דמזונא היא, ואם ילמוד חק יהיה לו פרנסה בריוח ובנקל, וכך הוה. ולימוד חק לישראל הוא נחוץ מאוד לבעלי בתים העובדים כל היום דמי שהולך מעת לעת בלי תורה רע מאוד, ומובא בספה"ק תולדות אהרן דמי שאין לו זמן ללמוד עכ"פ

יקבע עת ללמוד בספר חק לישראל, דבזה נכלל תני"ך הלכה אגדה גמרא.

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים ובימי אבותינו זי"ע, אשר כל או"א בין תי"ח בין איש המוני השתדלו להשלים חוקם בכל יום ויום בסי חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסוד ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מרן רבינו האריז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה נביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פי' ואתחנן (דף מ"ו) עיי"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זל"ה, והוסיף מילואים לסדר הנ"ל ללמוד בכל יום עניני מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (יו"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו עיי"ש, עכ"ל.

(א) בשער המצות פ"י ואתחנן דף מ"ו כתב, וז"ל: ועתה נבאר סדר עסק התורה שיעסוק האדם בכל יום וכו', תחילה יקרא מקרא ואח"כ נביאים ואח"כ כתובים ואח"כ קבלה ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד, וטוב שיקרא ג' בחינות שיש בתלמוד והם ברייתא ותוספתא ומימרא וכו', תחילה יקרא בתורה מפרשת שבוע ההיא ביום א' יקרא ששה פסוקים ראשונים שבאותה פרשה, וביום ב' יקרא ד' פסוקים שלאחריהם, וביום ג' ה' פסוקים שלאחריהם, וביום ד' ו' פסוקים שלאחריהם, וביום ה' ה' פסוקים שלאחריהם כללות כולם הם כ"ו פסוקים וכו', עיי"ש, עכ"ל.

(ב) בספר שארית ישראל המיוחד שבתלמידי הגה"ק מוה"ר ר' מרדכי מטשארנאביל זצוק"ל (שער השובבים דרוש א') כתב, וז"ל: והנה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקון לפגם הברית. ככה קבלתי

מרבותי שתיקון האמיתי הוא ע"י התחברות תורה שבכתב עם תורה שבע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק בשאר שם וכו'. ע"כ בעקות משיחא אלו יצא לאור ספר "יוסף לחק" מהצדיק הגדול רבי חיד"א, תלמיד ר' חיים אבן עטר בעל האור החיים שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרואה יראה כי בימים האלו בימי שובבי"ם ת"ת תיקונים גדולים לפגם ברית המעור והלשון כנ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין דרזין כו', עכ"ל.

ג) בספר עבודת הקודש ח"א למרן החיד"א זל"ה כתב, וז"ל: אחר תפילה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה וזוכה במעט זמן לקרות תנ"ך ולשנות משנה וגמרא וזהר. והאיש הירא ח"ק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו, קרי"ה נאמנה הזאת - נעמי. וגם ילמוד תנ"ך בתרגום, כמ"ש האר"י זצ"ל, ושם ימצא הכל מוכן. אמנם יש בו טעויות הרבה וצריך להבין ולהרגיש הטעות. ובנביאים וכתובים ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום. ולא יכוין בכוונות הכתובים שם, כי הם מלאי השגיאה, גם לא יאמר התפילות שבראש הסי' (ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה ונחמד), עכ"ל.

ד) בספר תולדות אהרן פי' ויחי כתב, וז"ל: ומי שהולך מעת לעת בלי תורה, רע מאד, והשם ית' יצילנו מזאת, שכל אדם חייב לעסוק בתורה בכל עת ורגע, שאפילו מי שעוסק במו"מ ואין לו זמן, עכ"פ יקבע עתים לתורה. ובפרט שעכשיו נמצא הספר חק לישראל שבו כלול תנ"ך, גמרא ואגדה משניות וזוהר ואין צריך שהות רק חצי שעה ואיזה תירוץ יש על זה, ומה יענה האדם כשידונו אותו ע"ד פוטר מים ראשית מדון ואיזה תירוץ יהי לו על זה למה לא קבעת עתים לתורה? הי' לך לקבוע עכ"פ איזה עת לתורה, עכ"ל.

ה) בקיצור שולחן ערוך (סימן קנ"א ס"ו) כתב, וז"ל: הרוצה לשמור א"ע מחטא זה, ישמור את פיו מניבול פה, משקרים, מרכילות ומלה"ר ומליצנות. וכן ישמור את אזנו משמוע דברים כאלו. גם יהא זהיר לקיים נדריו, ולא ירבה

בדאגה, וגם יהא זהיר מהרהורים רעים. וקודם שהולך לישן יעסוק בתורה, או יאמר ארבעה מזמורי תהלים הראשונים (עיין לקמן סימן קל"ב סעיף ה'). ויזהר שלא לישן בחדר יחידי. עכ"ל.

ובלחם הפנים מבעל מסגרת השולחן שם כתב, וז"ל: איתא בספרים, דלימוד משניות מסוגל לנשמה, כדלעיל סי' א' ס"ה, ועי' לעיל בסי' כ"ז ס"ג דטוב ללמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו. והנה עמדנו למנין בשיתא סדרי משנה וראינו כי משניות אלו חסרים בהספר חק: (סדר זרעים) מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, בכורים; (סדר מועד) שקלים, יומא, ראש-השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה; (סדר נשים) נדרים מן פרק ד' ולהן, נזיר; (סדר נזיקין) מכות, עדיות, אבות, הוריות; (סדר קדשים) בכורות מן פרק ד' ולהן, ערכין, תמורה, כריתות, מעילה, תמיד עד פרק ד'; (סדר טהרות) כלים, נגעים מן פרק י"א ולהן, טהרות, נדה, מכשירין, זבים, טבול יום, עוקצים. והם עולים בס"ה שני מאות פרקים. והנה עצה היעוצה לסיים בכל שנה לימוד שיתא סדרי משנה, כשילמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו, ואם לא יהי' לו פנאי באיזה יום ישלים בלילה או ביום שאח"כ (גם ישלים בשנה שאינה מעוברת המשניות של הסדרות המחוברין הכתובים בחק). והשני מאות פרקים הנוספים הנ"ל ילמוד בכל שבוע ד' פרקים, היינו בכל לילה ילמוד חצי פרק משניות קודם השינה, ובש"ק ילמוד פרק אחד. וכתב בספר שערי הקדושה חלק א' שער ו', וזה לשונו: ולמען יהי' שולחן מזבח כפרה לכפר עונותיך בהמעוט מאכלך להחליש הקליפה השורה במזון שנפשך ניזונת בו, תעסוק בתורה איזה משנה כו' ויכריזו עליך זה השולחן אשר לפני ה' ויחלש כח היצה"ר מעליך ויתחזק נפש השכלית שבך על ידי התורה שהיא מזון אל הנפש הזו גם היא, עכ"ל. וכן כתבו בהרבה ספרים. ולכן טוב להשלים הדי' פרקים הנ"ל שבכל שבוע בדרך זה, שילמוד בכל סעודה של ימות החול עכ"פ ב' משניות. ובלילה קודם השינה ג"כ עכ"פ ב' משניות, וממילא יושלמו הדי' פרקים במשך השבוע, וזה יוכל להתחיל

לנהוג גם באמצע השנה מתי שירצה, כי א"צ ללמוד המשניות כסדר דוקא. וכל אימת שיתחיל לנהוג יעשה בשנה הבאה בעת זה הסיום על המשניות כנ"ל, רק שצריך לזהר להתנות בתחילה שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן ללמוד באופן זה אלא בפעם ההיא, או בפעם שירצה, ולא לעולם, וכמו שנתבאר לעיל סימן ט"ז סעיף ז' בכל מנהג של מצוה.

ו) בספר אוצר החיים (סדר היום אות קכ"ט) כתב, וז"ל: אחר תפילת מנחה למד רבינו בחדרו חק לישראל ושו"ע או"ח.

ז) בעוה"ר בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים נדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מציאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי' חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפו להחזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאו"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסד רבינו האריז"ל עפ"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו הק' בדור הקדום.

ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דיין אכיה"ר.

ובזה אפ"ל אם "בחקותיי" תלכו, שאם ב"חק" תלך, שתלמד חק בכל עת שתלך פנוי, אז ונתתי גשמיכם בעתם יהיה לך פרנסה בריוח ובנקל.

- 1 -

אם בחקותי תלכו וגו'

בסה"ק נועם אלימלך פי' שתהיו בבחי' מהלך, יותר ממלאכים שהמה בבחינת עומד, ע"י שתחדשו חידושים בתוה"ק ותהיו עמלים בה כפירש"י; וזהו אם בחקותי תלכו,

עיין שם בדבריו הקדושים.

ויל"פ קצת בסגנון אחר עפ"י דרכו בהקדם ספר דברי שלום שמביא שם מעשה נוראה מהרה"ק ר' יהושע מבעלז זצ"ל עם ציור של אביו הקדוש רבי שלום מבעלזא זי"ע, שאחד צייר את הצורה של אביו הקדוש, האדמו"ר שר שלום זי"ע, ומעשה שהיה כך היה:

בזמן הה"ק רבי יהושע זצ"ל האדמו"ר מבעלז היו בחירות לבית הנבחרים לממשלה (סיים - פארלאמענט) ובא שר נכבד, גראף מגלילות בעלז וביקש שיצוה לחסידיו ומעריציו שיבחרו אותו להנ"ל והבטיח לעשות טובות לאחב"י.

הרב הנ"ל, בידעו ומכירו מקדמת דנא שהוא אוהב ישראל, עשה כן ונתן צו לחסידיו ועושי רצונו לבחור בגראף הנ"ל, וכן היה שנבחר. אחרי הבחרו בא לצל קורת הרב הנ"ל לתת תודה ותשואות חן עבור זה. וביקש את הרב לבוא לבקר אותו בתוך ביתו בעיר הסמוכה לבעלז.

הרב קבע זמן לזה, ונסע להאדון וכבדו ביותרת הכבוד עד להפליא. לפני ברכת הפרידה, כשהקדוש מבעלז הכין עצמו לחזור לביתו, אמר האדון הנ"ל, יש לי מתנה טובה וחשובה מאד לתת לרבינו כהבעת תודה, למען תעמוד אהבתנו לנצח לזכרון הידידות, ולקח את הרב בידיו והוליכו חדר לפנים מן החדר עד שעבר שבעה עשר חדרים. הרב נתבהל ונשתומם לדעת מה הוא רוצה, עד שהגיע לחדר אחד יפה ומהודר, וכשפתחו ראה את הצורה של אביו הקדוש האדמו"ר רבינו שר שלום זצוקל"ה תמונה גדולה, ציור ידי אומן נפלא, ואמר האדון כי בחיים חיותו של אביו הביא ממרחקים צייר משובח ומפורסם ושלם לו הון רב כדי לעשות ציור איש הקדוש שהפליא פלאים רבים במחוז שלו. מעתה הוא יודע שזה בודאי יהיה חשוב בעיניו ונותן לו זאת למען יעמוד ימים רבים לאור קשר אהבתם.

הרב נסע הביתה ולמחרת הגיעו מרכבותיו של האדון והביאו את התמונה בלויית אנשים חשובים, והעמידו את התמונה בבית הרב במקום אשר הכין לו.

הרב התעצב והתעגם מאד כי לא ידע מה לעשות, אם יקיים את התמונה אולי זה ירע בעיני אביו הקדוש בעולם העליון, כי לא ראה דבר כזה מעולם אצל הצדיקים, ואם יאבד את התמונה מן העולם אולי יבוא האדון הנ"ל איזה פעם להתפאר ולראות את התמונה ויתודע שאיננה, אולי ח"ו יתכעס על אחב"י ויוכל לצמוח מזה קטטה והקפדה, ויוכל ח"ו להרע ליהודים שהיו דרים בנחלאותיו, ומגודל הצער לא היה יכול לעבוד עבודתו הקדושה, והלך אנה ואנה.

אח"כ ישב ונרדם ובא אביו הקדוש בחלום והגיד לו כי לא יפחד כלל, רק תיכף ישרוף את התמונה כי רע בעיניו בעולם העליון כל זמן שיש תמונתו בזה העולם ויש לו צער מזה, על כן ימהר לשרפה. וזה סיבה מאת ד' יתברך לתת לו מנוחה נכונה בגן עדן שתגיע התמונה לידו שיוכל לסלקה מן העולם, ומבטיחו שלא יעלה על לב האדון כלל וישכח לגמרי, וכן עשה ולא זכר האדון מעולם. עד כאן הסיפור.

וכפי ששמעתי מהקדוש רבי איציקעל מפשעווארסק זי"ע שאמר שיש היכל בעולמות העליונים שאם עשו ציור מאדם אינו יכול להכנס שם, ועי"כ נשאר עומד ולא הולך כי בעולם העליון גי"כ הולכים מעלה מעלה אחר הזיכוך כמובא בר"ח, עיי"ש.

וגי"כ שמעתי דבר נפלא שהרה"ק בעל השפת אמת רצו לעשות ממנו תמונה, והגבאי שלו הלך כמה פעמים לפניו שלא יוכלו לצלם אותו, כשראה הרבי דבר מוזר הזה שהגבאי הולך לפניו, שאל אותו למה אתה עושה כן, ענה לו הגבאי שאחד רוצה לצלם אותו, והסביר לו את ענין התמונה, ושאל אותו הרבי איך אפשר לצייר את צורתו, הלא כל יהודי עולה ומתעלה בכל כל רגע ורגע, וברגע שלאחריו כבר אינו במדרגה שהיה מקודם, דקה לפני זה.

ומהתשובה הזאת נתחדש לי פשט נפלא, כי כך מקובל מחז"ל: "בכל יום ויום בת-קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני" (מועד קטן י"ח ב'), וכיוצא בזה: "ארבעים יום קודם יצירת הולד - בת-קול יוצאת ואומרת: בת פלוני

לפלונני" (סנהדרין כ"ב א'). וכעין זה אמרו במדרש (רבה ר"פ ויצא), שהחל מששת ימי המעשה הקב"ה יושב ומזווג זיווגים. ובמקום אחר בחז"ל (סוטה ב.) מובא שאין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו.

ואמרתי לתרץ, כי באמת ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזים בת פלוני לפלוני, אבל אז יש לכל אחד הרבה הכרזות, למשל לאחד יש 30 הכרזות, שאם החתן יתנהג כך, אז יהי הזיווג שלו כך, וכן מכריזים בכל יום לפי התנהגותו של אותו היום, וזהו לפי מעשיו.

ובזה יובן מחז"ל הנ"ל, "בכל יום ויום בת-קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני", כי בכל יום מעשיו הם באופן אחר, שהאדם הוא הולך וברגע אחת יכול לעשות תשובה ותיכף נתהפך לגמרי לאיש אחר, שיוצא מהקליפה אל הקדושה. וע"ז אמר דהמע"ה בתהלים: "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא" (תהלים ל"ב ו') "זו אשה" (מסכת ברכות דף ח' ע"א), שיקויים בו הכתוב (משלי י"ח כ"ב): "מצא אשה מצא טוב", כי כאשר האיש זוכה לפי מעשיו כך תהיה לו אשתו "עזר" ולא "כנגדו" (יבמות ס"ג ע"א), היא תסייע בידו להגיע אל מעלה רוחנית רמה, כמו שמצינו במדרש (רבה, בראשית י"ז י"ב): "הלך זה ונשא רשעה - ועשתה אותו רשע, הלכה זאת ונשאת לרשע - ועשתה אותו צדיק, הרי שהכל מן האשה". טובה זו שמעניקים הנשואין, מגיעה אל המעלה הגבוה ביותר, בדברי רבי עקיבא (מסכת סוטה י"ז ע"א): "איש ואשה זכו - שכינה ביניהם, לא זכו - אש אוכלתן". ומפרש רש"י שכינה ביניהם שהרי חילק הקב"ה את שמו ושיכנו ביניהם: אות יו"ד באיש, ואות ה"א באשה, ואם ח"ו מסלק שמו - י"ה - מהם - נותרו אותיות "אש" ו"אש".

וכל כך למה? משום שמעשה הזיווג מוצאו שמימי, וכל ההכרזות שמכריזים בשמים, הכל תלוי במעשיו לטוב, וחלילה להיפך. וזה שאמרו במד"ר (ויקרא ח, א) שמששת ימי בראשית הקב"ה יושב ומזווג זיווגים, היינו: לפי מעשי הזוג. וזהו "קשה לפני המקום". הקושי הוא, מעשי הזוג

המתהפכים מרע לטוב וחלילה להיפך, בכל רגע ורגע.

ובזה אפ"ל תלכו לשון רבים, שרומז גם על זיווגו של אדם, שילכו ביחד עם זוגתו מעלה מעלה ועי"ז יהא ראוי לפי מעשיו לאותו זיווג הגון, כי שניהם ילכו ויעלו במדרגות, וכדברי הנועם אלימלך הנ"ל דהך תיבת "תלכו" רומז לזה שהאדם הוא בבחינת הולך ממדרגה למדרגה, והבן.

- ז -

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמורו ועשיתם אותם
(כו, ג)

- א -

איתא במדרש רבה אם בחוקותי תלכו וגוי' הדא הוא דכתיב חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבונו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבית המדרש, ע"כ.

וצ"ב דהיתכן שדוד המלך עי"ה לא הלך מעולם במכוון לבית המדרש, רק תמיד בדרך זה, שהיו לו מחשבות אחרות, ואחר כך מתוך דרכי הרשות בא לבית המדרש, הלא עינינו הרואות בהיפוך, שכל בר ישראל יש לו תמיד מחשבות טובות ללמוד התורה"ק ולקיום המצוות, ורק מפני מניעות היצר כי רבו מאוד על האדם, לזאת מתרמי לפעמים ח"ו אשר לא יוכל להוציא מחשבתו הטובה מכח אל הפועל, אבל עכ"פ המחשבה יש לכל אחד. ובפרט לדוד המלך עי"ה שהקדיש כל ימיו לתורה ועבודת השי"ת בפועל ג"כ, היתכן שלא עשה כל זה מתחילה במחשבה רצויה.

אך י"ל דבאמת כאשר נדייק בדברי המדרש נראה שאמר הלשון בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר, וצ"ב מדוע אמר לשון זה.

אך יתבאר דהנה ידוע אשר אם האדם רוצה לקיים איזה מצוה ממצוות הבורא ב"ה צריך לזה התחזקות גדול והכנה

לזרז את עצמו, יען כי הגוף מקושר בהבלי עוה"ז ותאוות הגשמיים. אבל לדברי הרשות אין צריך שום זריזות והכנה, כי אדרבה הגוף מושך אותו מעצמו לזה.

ויש לומר בזה דהנה מקרא מלא דיבר הכתוב עם עיקש תתפתל וגו', והכוונה בזה דעם היצה"ר צריכים ללחום על פי דרכו, מה הוא דרכו ברמאות לרמות את בני אדם לומר על מצוה שהיא עבירה ועל עבירה שהיא מצוה, כמו שכתב בספה"ק בן פורת יוסף (דף קכ"ז ע"א) בשם רבו הבעל שם טוב הקדוש זי"ע לפרש הגמרא (שבת דף ע"ה סוף ע"א) שוחט משום מאי חייב, רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום נטילת נשמה. ופריך משום צובע אין משום נטילת נשמה לא, ומשני אלא אימא אף משום צובע. פ"י כי היצר הרע נידון לעתיד (סוכה דף נ"ב ע"א). וקשה הא לכך נברא, וצריך לומר שבשביל זה נענש שעושה עצמו ליצר טוב וכו', ובזה יובן השוחט דעלמא חייב, וקשה הא לכך נברא, ומשני משום צובע, שהוא צובע עצמו בדמות יצר טוב ועל ידי זה נוטל נשמה, עכדה"ק.

ובספה"ק אורח לחיים (פרשת לך) הביא בשינוי קצת, וז"ל: שמעתי בשם הבעל שם טוב ז"ל פירוש הגמרא שבת דף ע"ה שוחט משום מאי מיחייב רב אמר משום צובע וכו'. ופירשו התוספות אשוחט דעלמא קאי. ומה בעי התוספות בזה. אלא שרצו לומר דרך רמז, דקאי על מלאך המות, דלעתיד ישחוט אותו השם יתברך, ואמר משום מה מיחייב, הלא ברא אותו השם יתברך להסית לבני אדם כדי שיהיה שכר ועונש, ואם כן הוא עושה רצון קונו, ומשום מה מיחייב, וזהו שפירשו התוספות אשוחט דעלמא קאי, ר"ל על מלאך המות שוחט לכל עלמא משום מה מיחייב, הלא הוא נברא בשביל זה להסית לבני אדם, ואמר רב דחייב משום צובע, ר"ל שצובע עצמו ומסית לבני אדם שיעשו מצוות, ומראה להם פנים כאילו עושים מצוות, והוא לא נברא אלא שיסית לבני אדם שיעברו עבירות, ולא שיצבע את עצמו כמו אוהב נאמן איש טוב ומסית לעשות מצוות ובשביל זה לא נברא, ועל כן חייב, ודפח"ה, עכלה"ק.

והנה דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קי"ט, צ"ח) מאויבי תחכמי מצותיך, וביארו בספה"ק הכוונה, שיש ללמוד מדרכי היצה"ר איך להתנהג נגדו ג"כ. ולפי דברי הבעל שם טוב הנ"ל י"ל דכמו שהיצה"ר גונב דעת הבריות, כמו כן צריכים לגנוב את דעתו, וכמו שכתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף ובעוד ספרים לפרש הכתוב (במדבר י"ג, י"ז) עלו זה בנגב ועליתם את ההר. פי' נגב אותיות גנב, דכדי לנצח את היצה"ר צריכים לגנוב את דעתו, שלא ידע שרוצה האדם לעשות מצוה ויחשוב שרוצה לעשות עבירה, ובין כך ובין כך ינצח אותו האדם, וזהו שסיים הפסוק ועליתם את ההר, היצה"ר נקרא הר (סוכה דף נ"ב ע"א), דע"י שתגנובו את דעתו תוכלו לעלות עליו שלא יוכל לפתות אתכם לעבירה ח"ו.

ועל פי זה יבואר המדרש הנ"ל, הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, פי' כדי לגנוב את דעת היצה"ר הנני אומר לו שאני רוצה ללכת דרכי, עבור צרכי עצמי, אבל באמת ואשיבה רגלי אל עדותיך. ולזה אמר דוד בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר, לבית פלוני אני הולך למקום פלוני אני הולך, פי' שהייתי מחשב ללכת לבית המדרש (דלא אמר המדרש בפירוש שהייתי מחשב ללכת לצרכים גשמיים, רק אמר הלשון לבית פלוני ולמקום פלוני, ובזה גנב את דעת היצר הרע שיחשוב שרוצה ללכת לעסוק בגשמיות, אבל באמת כל רצונו היתה ואשיבה רגלי אל עדותיך.

ולזה אמר הלשון מחשב ואומר, פי' שבמחשבתי הייתי מחשב שאני הולך לבית המדרש, אבל הייתי אומר בלישנא דמשתמע לתרי אנפין, כדי שיחשוב היצה"ר שאני הולך לצרכי עצמי, וזהו הכפל לשון מחשב ואומר.

ועל זה סיים המדרש שאמר דוד המלך ע"ה, והיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש, כי באמת רציתי ללכת לשם, ולמקום שהאדם רוצה לילך שם רגליו מוליכות אותו, כדאמר ר' יוחנן בגמרא (סוכה דף נ"ג ע"א) רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה, עיי"ש. וכיון שרגלי הוליכו אותי לשם, סימן הוא שבאמת

היתה מחשבתני בתחילה כבר ללכת לשם, ורק הייתי אומר לבית פלוני וכו' כדי להטעות את היצר הרע, ודו"ק.

עוד יש לבאר דברי המדרש הנ"ל, ולתרץ הקושיא היתכן שדוד המלך ע"ה חשב מחשבות בכל יום ללכת לאותם מקומות, הלא אף איש המוני ההולך לשם אינו מחשב על כך מתחילה, אלא שיצרו מושכו ומפתהו לשם, ועל אחת כמה וכמה לא יאומן כן על המלך החסיד שחשב מחשבות כאלו בכל יום.

ואפשר לתרץ דהנה אמרו רז"ל (סוכה דף נ"ב סוף ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, דאנשים צדיקים וגדולים יש להם יצה"ר יותר גדול מאנשים פשוטים.

ועל פי זה יתבאר הגמרא (סוכה שם) כדדרש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה. ופירש רש"י שם, צדיקים בוכים - שנזכרים בצערם שהיה להם לכבוש הרשע הזה בחייהם.

וכבר תמה המהרש"א ז"ל שם דהוא דחוק שיהיו בוכין על צערן שכבר עבר בעולם הזה, עי"ש.

אמנם להנ"ל י"ל דהצדיקים באמת אין חושבים אי"ע לצדיקים, וע"כ הם תמהים ושואלים לעצמן כל הזמן כיון שאיננו צדיקים כ"כ מדוע יש לנו יצר הרע גדול כ"כ, ובאמת חושבים שלכל בני אדם יש יצר הרע כזה. וע"כ לעתיד לבוא כשיראו שיצר הרע שלהם היי גדול מיצר הרע של אנשים ופשוטים, או מיצה"ר של רשעים, אז יחששו שלא יבואו לידי גאווה ח"ו בראותם שבאמת היו צדיקים, על כן הללו בוכים והללו בוכים, צדיקים בוכים היאך יכולנו לכבוש הר גדול כזה, ובאמת כוונתם שלא יוכשלו עתה במידה המגונה של גאווה, לחשוב שהם צדיקים נגד אנשים אחרים, וע"כ יבכו.

והנה מובא בספרים דיצה"ר של תאות וחמדת הממון יש אצל כל בני אדם, וביותר מתגבר על הצדיקים שיוכשלו בתאוה זו, כיון שרואה שאינו יכול לנצח אותם בעבירות אחרות.

ופירשו בזה מאמר המשנה **קדשי קדשים שחיטתן בצפון**, צפון רומז לכסף, כמאמר הכתוב (איוב לו, כב) מצפון זהב יאתה, וכווננו בזה לומר דאפילו הצדיקים שהם בחינת **קדשי קדשים**, ג"כ **שחיטתן בצפון**, דבדבר זה (חמדת הממון) עולה ביד היצה"ר לפעמים להכשילן.

והנה הצדיקים מתעלים מיום אל יום למדריגה גבוהה יותר, כמו שמובא שהרה"ק החוזה מלובלין זי"ע קרא את שם תלמידו הרה"ק מפשיסחא זי"ע בשם **היוד הקדוש**, באמרו שבכל יום הוא מתעלה כמו יהודי נגד גוי, וע"כ נקרא **יוד הקדוש**.

וזהו שאמר דוד בענוונותנותו, **בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר**, פי' כיון דהצדיקים מתעלים במדריגות הקדושה מיום אל יום, נמצא דבכל יום נתעלה דוד המלך ע"ה למדריגה יותר נעלה, וע"כ רצה גם היצה"ר להתגבר עליו יותר ויותר מהמדריגה שהי' ביום אתמול, והי' רוצה להכשילו בחמדת הממון ג"כ, וזהו שאמר בכל יום ויום **הייתי מחשב ואומר לבית פלוני אני הולך ולמקום פלוני אני הולך**, שבאמת רצה ללכת לבית פלוני ולמקום פלוני לעסוק בענינים גשמיים, כי בזה רצה היצה"ר להכשילו ביותר, שיהא לו חמדת הממון, ומכל מקום היו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש, כי אבריו הלכו מעצמם לבית המדרש כיון שהשלים עצמו ואת כל אבריו שיעשו רק רצון השי"ת, וכמו שפירש הרה"ק רבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע הפסוק (בראשית כ"ב, י) וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, דכיון שרצון הקב"ה היה באמת שלא ישחוט את בנו, ע"כ לא רצתה ידו הקדושה של אברהם אבינו ע"ה שישחוט אותו, והוצרך לשלוח את ידו, וזהו וישלח אברהם את ידו, עכתודה"ק.

ולענייננו י"ל, דכיון שהיו רגליו של דוד המלך ע"ה רוצות לעשות רק את רצון הבורא יתברך שמו, ע"כ אמר והיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש, וכן היה בכל יום ויום.

ועל כן הביא המדרש ענין זה על פסוק אם בחוקותי תלכו וגוי' דהפסוק מסיים ועשיתם אותם, פי' אם תקדשו את עצמכם ללכת בחוקות ה', יתקיים אצלכם הפסוק ועשיתם אותם, שמעצמם יעשו אברים שלכם רק את רצון השי"ת, כי מעצמם לא ירצו לעשות כי אם רצון הבוי"ת, ולזה הביא המדרש כאן מאמר דוד המלך ע"ה שהיו רגליו מוליכות אותו לבית המדרש.

ובזה יש לפרש מ"ש בעל הטורים כאן אם בחוקותי תלכו ר"ת אבת שתלכו בדרכי אבות. ולאור האמור למעלה יש לבאר הכוונה, דכמו האבות הקדושים זיכרו את אבריהם שירצו לעשות אך ורק רצון ה', כמו כן תלכו בדרכי אבות להיות ג"כ כן, שיתקיים אצלכם מאמר הכתוב ועשיתם אותם מעצמכם, בלי שתצטרכו ללחום הרבה על זה.

באופן אחר אפשר לבאר הפסוק אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. ובפסוק שלאחריו, ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרו.

ופירש"י ועץ השדה - הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות, עכ"ל.

הנה יש כמה קושיות ודקדוקים בפסוקים אלו.

א) אם בחוקותי תלכו, מדוע אמר בלשון ספק אם, ועיין בגמרא (עבודה זרה דף ה' עמוד א') תנו רבנן אם בחוקותי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר לו עמי שומע לי וגוי' כמעט אויביהם אכניע. ואומר לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגוי' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגוי'.

וגם בזה צ"ב, מדוע צריך הקב"ה להתחנן אל בני ישראל שישמרו את התורה, הלא לא ניתנה התורה אלא לטובת ישראל, כדאיתא במדרש () שמא תאמרו לרעתכם נתתי לכם את התורה, לא נתתי לכם את התורה אלא לטובתכם. וא"כ

מדוע צריך להתחנן אצל ישראל שישמרו התורה, דע"כ אמר **אם**, שהוא לשון תחנונים. גם צ"ב מהו הספק אם שאמר לשון ספק, **אם** בחוקותי תלכו.

(ב) כפל הלשון בפסוק, אם בחוקותי תלכו, ואת מצוותי תשמרו, ועשיתם אותם, הלא היינו הך.

(ג) ברש"י אם בחוקותי תלכו יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו וגוי הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה.

וצ"ב מהו ענין **עמלים** בתורה, מדוע צריך כל העמל הזה, ומאי בעי בזה. הלא העיקר הוא לקיים מצות לימוד התורה, והגית בו יומם ולילה, כפשטות הכתובים, ועמל זה מהו.

(ד) עוד הקשו המפורשים, מדוע הבטיח הקב"ה כאן יעודים גשמיים כתשלום עבור קיום התורה והמצוות, ונתתי גשמיכם בעתם, הלא קיימא לן (קידושין דף ל"ט עמוד ב') שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

(ה) במדרש רבה (הובא למעלה) הדא הוא דכתיב (תהלים קי"ט, נ"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבונו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבית המדרש, ע"כ.

וצ"ב מאי בעי בזה, ומדוע הביא ענין זה לכאן. וביותר תמוה וכי באמת רצה אדונינו דוד המלך ע"ה בכל יום ללכת לצרכי עצמו, ולא לבית המדרש, איך שייך לומר כדברים אלה על דוד המלך ע"ה.

ולתרץ כל הדקדוקים הללו, נקדים מה שאמרו רז"ל (שיר השירים רבה פ"ה ג') פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וכן אמרו בגמרא (יומא דף ל"ט ע"א) המקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים, עי"ש.

ולפי"ז י"ל דבזה מיירי המדרש כאן, חשבתי דרכי, אם אני

חושב ללכת בדרכי ה', כבר אזכה לסייעתא דשמיא מרובה, פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, ואז ממילא ואשיבה רגלי אל עדותיך, שהקב"ה יזמין את רגלי ללכת אל עדותיך.

וביותר יתבאר דבאמת מיירי הפסוק בבני אדם כאלו שעדיין אינם במדרגה כזו שירצו ללכת רק לבתי מדרשות, רק חשבתי דרכי, שאני עדיין במדרגה זו שאני רוצה ללכת לדרכי, פ"י לעשות צרכי עצמי הגשמיים, ומ"מ כיון שרצוני להיות טוב ולעבוד ג"כ את השי"ת, יש לי סייעתא דשמיא ואשיבה רגלי אל עדותיך.

והטעם שאמר דוד המלך ע"ה כן אף שהוא בעצמו היי במדרגה נעלה יותר מזה, אפשר לומר עפ"י הידוע מהרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע שהי' דרכו בקודש לומר לאנשים מה שחטאו, והי' תולה הדבר על עצמו, כלומר: זושא, זושא, כך וכך עשית, כמובא בספרים כל זה ואכמ"ל.

ועל כן, אף שדוד המלך ע"ה לא הי' במדרגה נמוכה הזו שיחשוב ויאמר בכל יום לבית פלוני אני הולך, מ"מ אמר כן ברצותו ללמד זכות גם על אותם בני אדם שחושבים ואומרים כן, ורצה להראות להם דבאמת יכולים אף הם להתעלות לעבודת הבורא יתברך ויזכו לסייעתא דשמיא, ולזה אמר, אף אם חשבתי דרכי, מ"מ ואשיבה רגלי אל עדותיך, יעזור לי השי"ת שיהיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש, אף שאינני במדרגה הזו, כי באמת כל ישראל רוצים להיות טוב ולקיים התורה ומצוות, כמו שכתב הרמב"ם (בסוף הלכות גיטין) בהא דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, גבי גט וגבי הקרבת קרבן, ומקשה הרמב"ם איך שיך לכפותו על דבר שאינו רוצה לעשות, ומה יש לנו במה שאומר רוצה אני. וכתב הרמב"ם דבאמת נפשו של איש ישראל רוצה לעשות מעשים טובים ולקיים התורה, רק יצרו אונסו שלא ירצה, אבל באמת רוצה לקיים המצוה, וע"כ ע"י שמכין אותו וכופין אותו שיקיימה, מתגלה עצם רצונו הטוב שרוצה לקיים המצוות כראוי, עי"ש.

ובדרשות חתם סופר (דרשה לשבת הגדול, דף רנ"ג) כתב כעין זה בביאור הפסוק (פרשת צו) ואש המזבח תוקד בו, וז"ל, ואש המזבח תוקד בו, פ"י אש שלמעלה תוקד בלב כל איש מישראל, כי תוכו קדוש ואש להבת ה' יוקדת בו, ועל כן וביער עליה הכהן, הוא הנביא או מוכיח הדור, יבער עליה עצים בבוקר בבוקר יעיר אוזן כלימודים, וערך עליה העולה למעלה מצות שבין אדם למקום, והקטיר עליה חלבי השלמים, שלום בין אדם לחבירו, ועי"ז אש תמיד תוקד על מזבח ה' לא תכבה, כי לא אלמן ישראל ולא תכבה אש התורה, עכלה"ק.

וז"ש דוד המלך ע"ה, חשבתי דרכי, אף שחשבתי לעשות צרכי עצמי, ולא ללכת לבית המדרש, מ"מ ואשיבה רגלי אל עדותיך, שהיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש, כי באמת בתוך תוכיותי אני רוצה ללכת לבית המדרש, ואף שעולה במחשבה לפני לעשות צרכי עצמי, מ"מ רצוני הפנימי הוא לעשות רצון השי"ת.

ועל כן הביא המדרש פסוק זה על פסוק אם בחוקותי תלכו, דהפסוק אמר לשון ספק, אם בחוקותי תלכו, פ"י דמיירי מבני אדם שהוא ספק אצלם אם הם באמת רוצים ללכת בדרכי ה', מ"מ כלפי שמיא גליא שבאמת רצונם הפנימי הוא לעשות רצון השי"ת, וזהו ג"כ שאמר אם לשון תחנונים, פ"י דמיירי בבני אדם שצריך השי"ת כביכול להתחנן אצלם שילכו בחוקותיו, מ"מ מבטיח לנו הכתוב ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם, כי באמת רצונו של איש ישראלי לעשות רצון השי"ת, אף שאינו מרגיש את זה בגלוי, וכדברי הרמב"ם הנ"ל.

ועפ"ז יתיישב גם קושיא ב', מדוע כפל הכתוב לשונו לומר אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם. אך י"ל דתשמרו מלשון המתנה, מלשון הכתוב (בראשית ל"ז, י"א) ואביו שמר את הדבר. ועל זה רומז הכתוב כאן, דאף אם הוא ספק אצלכם (אם הוא לשון ספק) אם אתם במדרגה כזו שתלכו בחוקותי, מכל מקום כיון שואת מצוותי תשמרו, שאתם מצפים ומחכים מתי נה"י במדרגה לקיים המצוות

כתיקונם, ואתם ממתנינים תמיד על קיום המצוות כראוי, אף שהוא ספק אצליכם אם אתם במדרגה זו, אז יעזור לכם השייטת, כנ"ל פתחו לי פתח וכו', ויתקיים אצלכם **ועשיתם אותם**, שתזכו לקיים המצוות כראוי, כי אלקי אביכם יהא בעזרכם.

וכיון שהפסוק מיירי מאנשים כאלו שיש ספק אצלם אם באמת רוצים הם לעשות רצון הבורא ית' תמיד, ע"כ כתב רש"י ז"ל על אם בחוקותי תלכו וגו' שתהיו **עמלים** בתורה. ולפי דרכינו בא לרמז, דאף אם תהיו במדרגה קטנה, ותצטרכו לעמול הרבה על קיום התורה והמצוות, מכל מקום כיון שרצונם לקיים רצון הבורא ית', יעזור לכם השייטת **ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם**.

והנה מובא בספרים הטעם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כיון שיש חשש שע"י שיקבל האדם שכר מצוה בעוה"ז, יבעט בהקב"ה ח"ו מרוב טובה, כמאמר הכתוב (דברים ל"ב, ט"ו) וישמן ישורון ויבעט. וע"כ יש חשש שמא יחטוא בהשכר שמקבל עבור קיום המצוה, וע"כ שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כי היצה"ר מתגרה בבני אדם להחטיאם.

אמנם לפי מה שביארנו דכשאדם רוצה באמת לקיים מצוות התורה, עוזר הקב"ה שיוכל לקיימם בשלימות, וא"כ ממילא ליכא חשש זה שיחטא עם השכר שקיבל בעד קיום המצוה, ושפיר משלם הקב"ה שכר מצוה בהאי עלמא.

וזהו שאמר הכתוב, אם בחוקותי תלכו וגו' ועשיתם אותם, שיהי לכם סייעתא דשמיא לקיים המצוות, וא"כ ליכא חשש שתחטאו ע"י השכר מצוה בהאי עלמא, דבמקום שיש סייעתא דשמיא אין חשש לחטא, ע"כ שפיר יכול ליתן שכר מצוה בעוה"ז, וע"כ אמר בפסוק שלאחריו **ונתתי גשמיכם בעתם** וגו', שכר מצוה בעולם הזה.

ובזה יובנו דברי רש"י ז"ל שכתב ועץ השדה - **הם אילני סרק ועתידין לעשות פירות**, דבאמת הוא לימוד לכל בני אדם, אף הפשוטים, שלא יתייאשו עצמם מקיום המצוות שהקב"ה יעזור להם לקיימם בשלימות, כי רואים אנו דאף

אילני סרק עתידין לעשות פירות, אי"כ כ"ש אדם הישראלי דבאמת רצונו לעשות רצון השי"ת אף שאינו נראה לפי ראות עיני בני אדם שכך הוא רצונו, אך בפנימיות לבו הוא רוצה לקיים מצוות התורה, וע"כ כתב רש"י ז"ל ענין זה כאן, ועץ השדה יתן פרי, הם אילני סרק, כמו כן בני אדם, אף הפשוטים, יעשו פירות ברוחניות, ולא יתייאשו עצמם מזה עד עולם, והבן.

ובזה יש לפרש מ"ש בעל הטורים כאן אם בחקותי תלכו ר"ת אבת שתלכו בדרכי אבות. ולפי האמור יש לבאר באופן אחר קצת לפי דרכו בקודש, דהנה אבו"ת פירושו ג"כ רצון, וכידוע מה שפירשו היהודי הקדוש ותבירו הרה"ק רבי ישעי' מפשעדבורזש זי"ע, מאמר רבם הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע שאמר על הפסוק (יהושע כ"ד, ג') ואקח את אביכם מעבר הנהר, אביכם הוא לשון רצון מלשון ולא אבה, מעבר הוא עבירה, רצון מהעבירה, הנהר שהארתי אותו, האב איך איס געמאכט ליכטיג.

ופירשו הם הכוונה, כי ידוע שמתשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, לא כן מחשבה טובה, שהוא להיפך (קידושין דף מ' ע"א), ותשובה מאהבה זדונות נעשות כזכיות ונעשה מהעבירה זכות, מה יהיה עם הרהורי עבירה כשעושים תשובה מאהבה, שא"א שתעשה מצוה אחרי שהמחשבה לא באה כמעשה ואינו נחשב כמעשה, ועפ"י מאמר החוזה זי"ע שאמר ואקח את אביכם מעבר, הרצון מהעבירה, הנהר, שהאיר אותו ונעשה מזה מחשבה טובה, ואחר כך ממילא נחשב כזכיות כי מחשבה טובה נחשב למעשה, עכתודה"ק. (והסיפור כולו מובא באריכות בדברינו בפרשת אמור, על פסוק שור או כשב או עז כי יולד, עיי"ש).

וכן מובא בשם הרה"ק הרבי ר' מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע לפרש דברי רש"י ז"ל בפרשת וארא (שמות ו', ג') וארא אל אברהם וגו', ופירש"י וארא אל האבות. וקשה מאי בעי רש"י בזה. ואמר הרה"ק רר"מ מפרימישלאן, דהקב"ה אמר למשה רבינו ע"ה, וארא אל האבות, פ"י אף אם בני ישראל אינם ראויים עדיין ליגאל ממצרים, מ"מ כיון שיש להם רצון

טוב (אבות מלשון רצון) לעשות רצוני, כבר ראויים הם ליגאל וע"כ וארא אליהם לגאלם, עכתודה"ק.

ובזה יבואר הכתוב כאן, אם בחוקותי תלכו ר"ת אב"ת כמ"ש בעל הטורים, והכוונה כנ"ל, דכיון שיש לכל אחד מישראל רצון הפנימי לעבוד את השי"ת ולקיים כל מצוותיו, ע"כ אפילו אם הוא בבחינת עמלי"ם בתורה, שקשה לו לקיימה, מ"מ כיון שיש לו הרצון יעזור לו השי"ת שיהא ועשיתם אותם, ודו"ק.

פרשת בחוקותי

- א -

**דרוש ליסוד הכנסת אורחים
בעיר סאן פאולא, בראזיל**

**אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם
(כ"ו, ג')**

- א -

איתא במדרש רבה בפרשתינו, אם בחוקותי תלכו וגוי הדא הוא דכתיב (תהלים קי"ט נ"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד בכל יום הייתי מחשב לבית פלוני אני הולך למקום פלוני אני הולך, ולבסוף רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ובתי מדרשות.

והקשו המפרשים, איך יעלה על הדעת דדוד המלך ע"ה רצה ללכת בכל יום לבית פלוני ולמקום פלוני, ולא רצה לכתחילה ללכת לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ורק לבסוף היו רגליו מוליכות אותו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, והוא פליאה גדולה.

- ב -

ונראה לבאר בזה, דהנה ידוע גודל חשיבות מצות הכנסת אורחים, שאמרו רז"ל (שבת קכ"ז ע"א) גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה. וצ"ב מדוע דוקא הכנסת אורחים חשובה יותר מהקבלת פני השכינה.

- ג -

ויש לומר דהנה מצות הכנסת אורחים היא מצוה גדולה מאוד, וקשה מאוד להשיג מקום שיש בו הכנסת אורחים ממש בכל פרטי ודקדוקי, ודבר זה גורם לביטול תורה ג"כ, כי יש כמה אנשים חשובים ת"ח ואנשי מעשה שמנודים

רגליהם מבתיהם ונוסעים למרחקים לקבץ כסף שיוכלו להרביץ תורה ולעשות פעלים לתורה, אמנם בעוה"ר אין להם מקום מנוחה לכף רגליהם בעת שהם נודדים בדרך, ועי"ז יש כמה מהם שנמנעים מלנסוע, וזה גורם ממילא ביטול תורה כי אינם יכולים להוסיף על ספסלי בית המדרש בישיבה שהם נוסעים בעדה, וכן יש הרבה תלמידי חכמים שלצורך מחייתם ולצרכי נשואי בניהם מוכרחים הם לנדד ממקום למקום לקבץ כסף, ובעוה"ר אין להם מקום מנוחה לדרוך בה כף רגליהם.

- ד -

ועפ"ז יתבאר לנו מ"ש רז"ל בשבת הנ"ל גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה, דכיון דע"י שיש **בית הכנסת אורחים** בעיר יכולים עניי ישראל החשובים מכל קצוי תבל לבוא לשם, כי יש להם מקום לנוח קצת מעמל וטורח הדרך בכל ערב, וכיון שבאים לשם ממילא נגרם שילמדו קצת שם ג"כ בזמן הפנוי להם כמובן, וממילא גורמים בזה הקבלת פני השכינה, כי ארז"ל שנים שיושבים ועוסקים בתורה שכינה ביניהם, ומנין שאפילו אחד וכו', וע"כ ע"י מצות הכנסת אורחים שגורם שאחרים ילמדו ג"כ במנותח הנפש, ממילא גורם להשראת השכינה בישראל, וע"כ גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה.

- ה -

ויש לומר עוד טעם לשבח מדוע גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, דהנה במצות הכנסת אורחים מקיימים גם מצות אהבת ישראל דכתיב בה ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט, י"ח).

ובספר עירין קדישין הביא דברים נפלאים משמי' דהרה"ק מרוזין ז"ע שנשא משל בענין אהבת ישראל: מעשה בשני אוהבים נאמנים אשר נפשם היתה קשורה זה לזה באהבה רבה, והיו דרים רחוק אחד מהשני. פעם העלילו עלילה נוראה על אחד מהם, ונגמר דינו בבית המשפט ליהרג. וכפי מנהג המדינה בימים ההם, הוכרז בחוצות שביום זה

וזה יתלו את האיש ההוא על העץ, למען ישמעו ויראו. באותו היום הזדמן גם אוהבו הקרוב אליו להיות שם, ובראותו כי זה הנידון הוא ידיד נפשו, החל לצעוק בקול רעש גדול: הניחוחו, הניחוחו לנפשו, אדם זה נקי וחף מכל פשע, אני הוא זה שעשיתי את העוול הגדול, ולי מגיע העונש והמיתה. כשאך הבחין הנידון באוהב נפשו הצועק מרה, לא היה יכול שוב לעצור ברוחו, ולמרות שעד עתה הכחיש את אשמתו, החל לצעוק לעומתו: לא כן, כי דובר שקרים הוא האיש הלזה, אני הוא האשם והחייב מיתה...

מבוכה גדולה שררה במקום ועד מהרה הגיעו הדברים לפני המלך, שאמר להביא אותם לפניו, ושאלם לפרש ואמיתת הדבר, שהרי זה ידוע שרק אחד עשה את הדבר, ולמה אם כן יחפוץ הזולת ליהרג בתנם. או אז פתח השני ואמר: יודע אני בחבירי שלא עשה שום עול, כי מכיר אני במזגו ומהותו הטוב שאינו מסוגל לדברים כמו אלה, ואין זה כי אם עלילת שוא ומדוחים שהעלילו עליו אנשי בליעל, ומכיון שחיי תלויים בחיי חבירי, מוטב אם כן שאמות אני ולא אראה במיתתו, וכן טען לעומתו הנידון...

ניכרים דברי אמת ונגעו הדברים בעמקי לב המלך, ופטר אותם לשלום, בהוסיפו בקשתו לפניהם: בין שני אוהבים כמותכם, חפץ אני גם כן להיות שותף בברית אהבתכם.

וסיים הרה"ק מרוזין: זהו שאמר הכתוב "ואהבת לרעך כמוך", וכשתגיע למעלה רמה זו, אז "אני הי"י" - אומר השי"ת גם אני מבקש לשרות בתוכם, שתאהבו גם אותי, וגם אני אהיה לכם לאוהב נאמן.

ועפ"י יתבאר היטב מדוע גדולה הכנסת אורחים **יותר מהקבלת פני השכינה**, כיון דחוץ ממצות הכנסת אורחים יש כאן גם מצות אהבת ישראל, אשר הוא כהקבלת פני השכינה כנ"ל דכתיב ואהבת לרעך כמוך אני ה', שהשכינה רוצה להיות שותף עם שני אנשים שאוהבים זה את זה, וע"כ כיון שהכנסת אורחים יש בה חוץ ממצות אהבת ישראל, גם

מצות הכנסת אורחים, ע"כ שפיר גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, ודו"ק.

- 1 -

ובפרשת בהר (כ"ה, ל"ו) וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, ולכאורה יל"ד מדוע אמר וכי ימוך אחיך, הול"ל כי ימוך אחיך, ומה בא אות וא"ו להוסיף על הפסוק.

ואפשר לומר דבאות ו' בא הפסוק להוסיף, דלא זו בלבד שתקיים והחזקת בו, ליתן לו כסף די מחסורו אשר יחסר לו, אלא ו' מוסיף, שתוסיף לבנות גם בית להכנסת אורחים, שהוא חלק ממצות צדקה וחסד.

- 2 -

ועפ"י זה יתבאר הרמז בתיבת וכי ימוך אחיך, וכי בגימטריא ל"ו. והרמז בזה י"ל, עפימ"ש בספה"ק הישר והטוב להרה"ק בעל אך פרי תבואה מליסקא זי"ע, שאמר בהספד על איש חשוב אחד שכתב שם עליו וז"ל שהי אוהב תורה ולומד בעת שהי פנוי, ובעל הכנסת אורחים ביתו הי' פתוח לרוחה ובפרט לעוברים ושבים, ושמעתי מצדיק אחד שאמר על הפסוק (במדבר ל"ג, א') אלה מסעי בני ישראל, דהיינו אותן שעוזרין להולכי דרכים לנסוע ממקום למקום"

^א וידוע מספה"ק דכל אחד מישראל צריך לעבור פרשה זו של מ"ב מסעות במשך ימי חייו, כל אחד ואחד לפום דרגא דילי, ועיין בספה"ק דגל מחנה אפרים פרשת מסעי מזה.

וכידוע מהבעש"ט זי"ע עה"פ (תהלים ל"ז) מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, הוא כפל "מצעדי" ו"דרכו", ואמר הבעש"ט ז"ל כי מה' מצעדי גבר כוננו, כי מה שמוליך השם יתברך את האדם לאיזה מקום על ידי מבוקש שיש לאדם לזה המקום, אבל ודרכו יחפץ, כי השם יתברך רוצה לתקן האדם שם, להעלות ניצוצות הקדושות שבמקום זה. וזהו ודרכו יחפץ, כי השם יתברך חפץ דרכו, ולא מבוקש שיש לאדם שם, וכשמעלה הניצוצות הקדושות, אז נעשה יחוד בין שני שמות הוי"ה ואדנ"י וכי' (כמבואר כל זה בסי' מאור עינים פי ויקהל).

וכן איתא בסי' צפנת פענח לבעל התולדות יעקב יוסף בשם הבעש"ט, וזת"ד: כי מבואר בכתבי האריז"ל שעיי חטא אדה"ר נפלו כל הניצוצות של הנשמות קדושות בתוך הקליפות ונתערב טוב ברע, וצריך לבררן ע"י התורה והעבודה והמצוות של בני אדם. ולכן הוצרך גלות ישראל בכל שבעים אומות שנפלו שם

הם בבחינת הל"ו צדיקים, דהיינו אל"ה מסעי בני ישראל, אל"ה בגימטריא ל"ו², עיי"ש.

הניצוצות, וצריך כל אחד מישראל לגלות שם במקום שיש הניצוצות משורש נשמתו להוציאן ולבררן. וזהו ענין נסיעת האדם ממקום זה למקום אחר עבדו פרנסתו וכיוצא, משום שיש שם ניצוצות שלו וצריך להוציאן משם ולבררן.

וכן מובא בס' פתגמין קדישין (בשם הרה"ק מברדיטשוב), וזת"ד: הבעש"ט זי"ע אמר, שבהיות אדם פעם אחד באיזה מקום, אזי מוכרח להיות שם באותו מקום פעם שני, ובאם אינו נותן בעצמו אל לבו להיות שם פעם ב', אזי השם יתברך מגלגל הדבר באופן שמוכרח להיות שם פעם שנית. כי כל נסיעות והליכות האדם לאיזה מקומות, הכל לא במקרה הוא חלילה, רק מאת ה' היתה זאת ובהשגחה פרטיית, שיש לו לאדם זה שום חלק לתקן שם במקום הזה, הן בתורה ותפילה, הן באכילה ושת"י ושינה לשם שמים, והן בשאר עבודות לשם שמים, להוציא משם הניצוצות הקדושות להעלותן לשורש אחדותן, ואזי השם יתברך ברחמיו וחסדיו המרובים מביא את האדם אל המקום זה. ועל כן חייב האדם לראות את עצמו בהיותו בא אל איזה מקום וליתן אל לבו, מה זה ועל מה זה הביא אותו השי"ת לכאן, ויראה ויבין בעיני שכלו מה שצריך לתקן שם. אמנם לאו כל אדם זוכה לעשות תיקונו בשלימות בפעם אחת, ולכן חייב הוא ומוכרח להיות שם עוד פעם שנית וכ"י.

ובס' אור החכמה (פ' וירא) כתב בשם הבעש"ט, וזת"ד, שהאדם צריך לעשות הכל כדי שיהי שלם, ולפעמים אינו צריך להשלים את עצמו אלא במקומו, בעירו בלבד, ואינו צריך לנסוע למקומות אחרים, ויש מי שצריך לטלטל את עצמו למקומות כדי לתקן בכל מקום שבא לשם.

וזהו ואלה מסעיהם למוצאיהם, שנסיעת הצדיקים היא לא כסדר שבתחילת הפסוק, שתחילה הי' מוצאיהם, הוצאות על מותרות, שלכן שלח אותם השי"ת בגלות, למסעיהם, כדי לתקן את העון, כי אם אצל צדיקים הסדר הוא תחילה מסעיהם, שנסיעת הצדיקים היא בעיקר ולכתחילה מפני כי "מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ", שיבוא לאותו המקום כדי לברר שם את הניצוצות ולקרב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים, ורק כתוצאה מזה ובתור דבר צדדי בא להם שם ענין למוצאיהם, שיהודים נותנים להם על ההוצאות שלהם. וכידוע פתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ר יוסף יצחק מליובאוויטש זצ"ל, שסיבת בואו של שד"ר (שלוחא דרחמנא) באיזה מקום הוא לזרוע רוחניות (להפיץ התורה ומצוותיה) ולקצור גשמיות, וידוע בזה תורת בעל התניא, שהקב"ה נותן ליהודי גשמיות והוא עושה מזה רוחניות.

² ועיין שם בהערת המו"ל שהביא וז"ל: שמעתי מפ"ק של מו"זלה"ה כמה פעמים מעשה פלא, כי בהיותו נער קטן למד במדינת פולין בעיר דעמביץ יצ"ו אצל הרב הגי' ר' אברהם ז"ל (הרבה בשבחו מאוד שהי' לומד עם נערי בני ישראל בלי קבלת שכר, והי' בקי בכל חלקי שו"ע (כמעט) מס"ק לס"ק

ולפייז ז"ל הרמז בתיבת וכי ימוך אחיך, דתיבת וכ"י עולה ג"כ ל"ו, והוא רמז למצות הכנסת אורחים שאדם המקיימה הוא בבחינתם של ל"ו צדיקי הדור, כמ"ש הרה"ק מליסקא הני"ל, ודו"ק.

ובספר אהל יעקב להמגיד מדובנא זצ"ל פי' על פסוק הני"ל וכי ימוך אחיך, דבמדרש איתא הדא הוא דכתיב אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', ומפרש הכוונה, דבראש השנה מקציבים לו לאדם כמה הפסדים ונוקים יהיו לו במשך השנה. ברם מי שיש לו שכל והגיון נותן מכספו לעניים וממילא הוא זוכה גם במצוה. אם הוא מקמץ ידו לעניים, נוטלים ממנו את כספו באופן רע. ועל זה אמרו חז"ל זכה הלא פרוס לרעב לחמך, לא זכה ועניים מרודים תביא בית.

וזהו הכוונה במדרש, אשרי משכיל אל דל, דאם הוא משכיל לתמוך את העניים, הרי ביום רעה ימלטהו ה', שאם נגזר עליו יום רעה ח"ו, לסבול הפסדים שונים רח"ל, מצילהו השי"ת מזה, לפי שכבר הוציא את כספו מידו. אבל אם לא השכיל והוא מקמץ ידו לעני, הרי עליו להוציא את כספו "ביום רעה", ואין מידו מציל, ע"כ תו"ד האהל יעקב.

- ח -

ונראה לומר ג"כ דהפסוק בא לרמז לגודל מצות הכנסת אורחים, שמצלת את האדם ביום רעה ע"י שמשכיל אל דל להכניסו לביתו, ויתבאר עפ"י הסיפור הידוע דפעם באו לפני הבית דין של מעלה רב ת"ח אחד ביחד עם איש כפרי פשוט

בעי"פ ולא אכל רק פ"א ביום אכילת ארעי, והי' קוראו רבי בלשון הזה דער רבי ר' אברהם ז"ל). פעם אחת באו לעיר הני"ל הני תרי צנתרי דדהבי הרב הצדיק בעל אור לשמים ז"ל, והרב הצדיק מו"ה נפתלי ז"ל מראפשיץ זי"ע. והנה להיות כי רבו הי' אוהבו מאוד אי"ל הירשלי אחוז בכנף בגדי ותבוא עמי לקבל פני צדיקים האלו. והיה כבואם לפני הפתח, והנה הה"צ מו"ה נפתלי ז"ל עומד על הפתח, וידו הטהורה פרושה למעלה על הפתח, כמכניס הבאים, והרה"צ בעל אור לשמים ז"ל הי' מלפני הפתח בבית, ויהי כראותם הה"צ מוהר"נ ז"ל, מיד פתח פה קדשו ואמר בזה"ל, ברוך הבא ר' אברהם מיט די זעקס און דרייסיג תלמידים, ולא היו רק שניהם, ע"כ.

מאוד. ושאלו לרב מה היי מעשהו בעולם הזה, והשיב שהיי עוסק בתורה, ודנוהו לגיהנם, כיון שתורתו לא היתה לשמה. אחי"כ שאלו את הכפרי הפשוט, מה היי מעשיך בעולם הזה, האם למדת? והשיב שלא למד כי היי ע"ה, ורק זאת היתה לו, שקיים בביתו שבכפר מצות הכנסת אורחים בשלימות בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו, ואז דנו אותו שיכנס לגן עדן העליון ושם תהא מנוחתו.

- ט -

והטעם בזה, כי גבי מצות הכנסת אורחים אין מדקדקים עליי בבית דין של מעלה אם היתה לשמה כ"כ, דהלא סוף כל סוף החיי נפשות עניי ונתן להם לחם לאכול ומקום ללון בו לינת לילה, ונמצא דבין כך ובין כך עביד מצוה דיליי, ע"כ הניחוהו ליכנס לגן עדן.

וידוע מהרה"ק מהרי"ד מבעלז זי"ע שהיי כפרי אחד שהיי בא אליו להסתופף בצלו מפעם לפעם, ובכל עת שהיי בחדרו של הרה"ק מהרי"ד היי מזכיר את עצמו שרוצה לעקור דירתו אל תוך העיר כי קשה עליו מאוד לדור בכפר, והרה"ק מהרי"ד לא הניח לו לעקור דירתו מהכפר, באמרו שבשמים חשוב הרבה יותר מצות הכנסת אורחים שאתה מקיים בכפר (עיי ש"אנשים שנוסעים על הדרכים משחרים לפתחך ומתאכסנים אצלך) ממה שהיית פועל עיי דירתך בעיר.

ובספר רמתים צופים הביא שהרה"ק ר' משה מפשעווארסק זי"ע (בעמ"ח ספר אור פני משה) היה דרכו ליתן לכל אורח הבא אליו שני כוסות יי"ש, וכשנתייקר היי"ש לא נתן רק כוס אחד ואליהו ז"ל היה רגיל לבוא אצלו בכל יום ומאז לא בא אליו אליהו ועשה הרה"ק ר' משה מה שעשה עד שבא אליו אליהו וישאל לו רבי על מה לא באת אלי עד עתה, והשיב לו מחמת שהנחת מדת הנדיבות שהיה לך בענין הנ"ל ויאמר לו רבי הלא זהו אינו נדנדוד עבירה אך דבר קל וקש יחשב, והשיב לו שאני מקפיד גם על הקש.

עוד כתב שם בספר רמתים צופים וז"ל, דוגמא לזה שמעתי כי הרב ר' ליב דימימילעס ז"ל מלעמבערג (גיסו של

הרה"ק ר' יעקב יצחק זצוק"ל מלובלין) היה מכניס אורח גדול ויצו בביתו ליתן לאכול לכל הבאים וכן ליתן יי"ש לשתות בלי מעות לכל אשר יחפוץ, והיה איש אחד מלעמבערג שהיה שותה בכל יום בביתו עד שנעשה שיכור, ופי"א ראה הרב ר' ליב הנ"ל כי השיכור הנ"ל נופל בין הצינורות ואשפות ואז צוה הרב ר' ליב בביתו שלא ליתן להשיכור הנ"ל יי"ש בחנם. והנה תמיד היתה הברכה מצויה בביתו ומאז והלאה נפסק מעיין הברכה מביתו ויסע לגיסו הרה"ק ר' יעקב יצחק מלובלין אודות זה וישאל אותו הרה"ק מלובלין אם פסק ליתן לאחד יי"ש, אז נזכר הרב ר' ליב מאותו השיכור ויספר זאת להרה"ק מלובלין, והשיבו שיפייסו ויתן לו לשתות בחנם כדרכו מקדם וחזרה הברכה בביתו.

עוד הביא בספר הנ"ל כי הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימנוב זי"ע ראה פי"א בביתו שנתנו עבור האורחים ככרות לחם קטנים מכפי הרגילות והבין שהוא מחמת שהיה אז יוקר גדול, ואמר בפה קדשו כי אדרבה צריכים לעשות בשבילם עוד גדולים יותר מכפי הרגילות כי מסתמא הם רעבים יותר בעת היוקר (ועיין בספר הקדוש אור החיים פרשת ויגש בפסוק ולחם אין בכל הארץ וז"ל, פי' ולצד כובד הרעב היו אוכלים דבר מופלא וכילו הלחם והלא לראות עינינו דאבה נפשנו בשני רעב שהיו במערב שהיה אדם אחד אוכל שיעור מאכל יי בני אדם ועודנו רעב בבטנו רח"ל עיי"ש) וכמה מהם אין להם לחם לשובע בביתם ע"כ צוה לעשות לחמים גדולים יותר מכפי הרגילות ע"כ.

ובספר מראה אש הביא (באות צ"ד) הביא שהרה"ק רבי מרדכי מנאדווערנא זי"ע כשהיה דר בקערעסטיר, פעם אחת שמע שאיש אחד מקערעסטיר נוסע אל הרה"צ מליסקא, שלח אחריו ואמר לו האם אתה נוסע להרה"צ מליסקא, אמר לו האיש הן. אמר לו ר' מרדכיילע תאמר להרה"צ מליסקא שקשה לי הרמ"א בהלכות פסח - כי אז היה קודם הפסח - דאיתא בשו"ע או"ח בסי' תכ"ט: שואלים בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום. וכתב הרמ"א ז"ל: ומנהג

לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח כו' עיי"ש. וקשה דמחבר אמר שצריך לדרוש והרמ"א אמר לחלק חטים, אכן תאמר לו גם התירוץ, דהמחבר כתב שצריך לדרוש, על זה מוסיף הרמ"א מה לי לדרשתו, יראה שיהיה לעניים מצות על פסח.

וכשבא האיש הזה וסיפר מה שאמר לו הרה"ק ר' מרדכי"לע ושתק הרה"ק מליסקא, והנה קודם מנחה יום אחד קודם ערב פסח, כאשר הלך הרה"ק מליסקא לשאוב מים למצות מצוה, שמע שאשה אחת הולכת ברחוב ובוכה. וצוה הרה"ק לשאול אותה למה היא בוכה, ואמרה שנשארה בלי מצות על פסח, כי בעוד שהיו אופים לא היה לה קמת, ועתה שיש לה קמת אינם אופים מצות. אמר הרה"ק מליסקא, את זה רימוז לי ר' מרדכי"לע, וכאשר שב מן שאיבת המים, אמר הרה"ק איש לא ילך מפה, והלך הרה"ק וכשראו שהרה"ק הלך הלכו עמו ואפו המצות של האשה הזאת.

- 7 -

וכבר אמרנו פעם להמליץ בביאור מה שאומרים בקינות לתשעה באב **זכור ה' מה הי' לנו וכו' מימינו בכסף שתינו וכו' על צווארנו נרדפנו כי שנאת חנם רדפנו**. פי' מימינו בכסף שתינו, שרק אנו שתינו מימינו ולא היינו נותנים לאורחים לשתות ג"כ מימינו, וגם **על צווארנו נרדפנו**, שלא הקפדנו לתת לאורחים לאכול, רק על **צווארנו**, פי' שלעצמינו יהי' מה לאכול אבל לא דאגנו בעד צוארי האורחים שישבעו, ע"כ נרדפנו. והטעם בזה, מדוע באמת לא נתנו לאורחים רק לצווארי עצמם, **כי שנאת חנם רדפנו**, וכנ"ל דמצות הכנסת אורחים באה מכח מצות אהבת ישראל כי שניהם אחד הם,

³ ובמקום אחר כתבנו הרמז בזה על הצניעות, שאין מלבישים את בנותיהם במלבושי צניעות כראוי, וזהו על **צווארנו נרדפנו**, פי' על מה שאין מקפידים אם הצואר בבגדי בנותיהם פתוח או נעול, וע"כ אין התפילות מתקבלות, כי המברך או המתפלל כנגד הערוה אין תפילותיו מתקבלות בשמים, כמבואר בשו"ע או"ח (סימן ע"ה) עיי"ש.

דאם אינו אוהב ישראל ממילא אינו נותן להם לאכול ולשתות ולישן, וע"כ סיים **כי שנאת חנם רדפנו**, משא"כ אם נותנים לאורחים לאכול לשובע נפשם, זוכים לכל טוב.

- יא -

וזהו אשרי משכיל אל דל, שהוא משכיל אל דל להכניסו לתוך ביתו ולקיים בו מצות הכנסת אורחים, ועי"ז זוכה **ביום רעה ימלטהו ה'**, שלא יצטרך לירא מעונש הגיהנם שעל זה רומז הפסוק ביום רעה, יום הדין הגדול והנורא בעת שאדם עומד לפני בית דין של מעלה וצריך ליתן דין וחשבון על כל מעשיו, ימלטהו ה' בזכות מצות הכנסת אורחים, וכנ"ל דהכפרי שקיים מצות הכנסת אורחים הכניסוהו תיכף ומיד לגן עדן העליון.

- יב -

ויש לומר עוד ברמז הפסוק ביום רעה ימלטהו ה', דהנה בספר דמשק אליעזר כתב בדרך רמז שתיבות ביו"ם רע"ה ימלטה"ו עולים עם הכולל מספר דל"ת, וכתב וז"ל, ואז יהי ה' היינו שם הוי"ה ב"ה שם של רחמים שיהי דלת פתוחה לקבל שבים, ע"כ.

ולדרכינו י"ל, דהקב"ה מתנהג עם האדם מדה כנגד מדה, וע"כ ע"י שפתח את דלתות ביתו לעניי ישראל שיתאכסנו אצלו, ע"כ מדה כנגד מדה יזכה שיכנסו לפניו את דלת גן עדן העליון, ושם תהא מנוחתו לאחר מוע"ש. וכל זה מרומז בתיבות **ביו"ם רע"ה ימלטה"ו**, כדברי ספר דמשק אליעזר הנ"ל.

- יג -

וביותר חשובה מצות הכנסת אורחים לעניי ארץ ישראל, דחיבה יתירה נודעת להם כנודע מספרים הקדושים, וידוע כמה חשוב היתה אצל צדיקי הדורות מצות החזקת עניי

ארץ ישראל, וכאשר חזר הרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא זי"ע מארץ ישראל לחוץ לארץ בשנת תרכ"ט, בא

¹ ועיין בספר מעשה רוקח (פרשת כי תבא) שכתב על הגמרא דתענית (בי ע"א) אמר רבי יוחנן שלשה מפתחות ביד הקב"ה: של חיים ושל גשמים ושל תחיית המתים. במערבא אמרי, אף של פרנסה וכו'. ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר להאי, אמר לך רבי יוחנן גשמים נמי היינו פרנסה. ויש לדקדק, דאם כן אמאי קא חשיב ליה במערבא בפני עצמו? ותו יש לדקדק קצת, האמר רבי יוחנן גופא שם בתענית (ט" ע"א) מטר בשביל יחיד דכתיב (דברים כח, יב) "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב", ופרנסה בשביל רבים דכתיב (שמות טז, ד): "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", ופירש"י מטר בשביל יחיד - שאם אין צריך מטר אלא לאדם אחד וכו' בא בזכותו, ופרנסה שפע טובה ומחיה אינו בא לעולם בשביל יחיד אלא בשביל רבים וכו'. הרי דרבי יוחנן גופא מחלק בין מטר לפרנסה, ואם כן אמאי לא קא חשיב להו הכא בתרתיה? ונראה ליישב, בהקדם דהמפרשים שמקשים על הא דאיתא בגמרא (מו"ק כ"ח ע"א) "בני חיי ומזונא לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא". הרי כל היעודים שבתורה (ויקרא כ"ו, ג') "אם בחקותי תלכו" והבטיחה התורה בני חיי ומזונא, דכתיב (דברים ז', י"ג): "ובירך פרי בטןך ופרי אדמתך" וכו'. ומתרצים ב' תירוצים: אחד, דיש חילוק בין יחיד לרבים, דביחיד לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא [ותירוץ הב' מובא בספרים בשם הזוהר הקדוש דדוקא בחוץ לארץ, אבל בארץ ישראל כתיב (דברים יא, יב) "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה", ותליא בזכותיה].

ואמינא אנא, דבי התירוצים הם דבר אחד, דבארץ ישראל אף בזכות יחיד נותנים לו בני חיי ומזוני, ובחו"ל דוקא בזכות הרבים, אבל ביחיד במזלא תליא מילתא, ואיתא בכמה דוכתי, שכל דבר שהוא לצורך הציבור הקב"ה עושה בעצמו, אבל לצורך יחיד מוסרו לשליח, אבל גי' מפתחות אלו לא מסרן לשליח ואף לצורך יחיד עושה בעצמו.

ובזה מבואר ומיושב, דעל מפתח של גשמים הביא ראייה מפסוק "יפתח ה' לך וכו'", ולא הביא מפסוק "ונתתי גשמיכם בעתם", ואיתא בילקוט (בחקותי תרעא, ספרי עקב מב) "ונתתי" אני ולא שליח, אלא ודאי משום דפסוק "ונתתי גשמיכם" נאמר בלשון רבים דכל הברכות והקללות שבתורת כהנים נאמר בלשון רבים, ולזה אין צריך ראייה דכל צרכי רבים נעשים ע"י הקב"ה בעצמו, ולכך מביא מפסוק "יפתח ה' לך" וכו', להורות דאפילו ליחיד "יפתח ה'" בעצמו לך.

ובזה מיושב דרבי יוחנן לא קא חשיב מפתח של פרנסה, דרבי יוחנן לטעמיה דאמר לקמן "פרנסה דוקא בשביל רבים", כמו שפירש רש"י, אבל זכות יחיד לא מהני לפרנסה לחוץ לארץ, ובשל רבים לא אצטריך לאשמועינן דכל צרכי

אליו תלמיד חכם ועשיר לשאול בעצתו אם לנסוע לארץ ישראל. הוא יעץ לו שיסע, ובשעת הפרידה מאתו ברכו ואמר לו: מאחר והנך תלמיד חכם וגם עשיר, בודאי תהיה שם לאחד הגבאים הממונים על הכולל, ע"כ הנני מזהירך מאוד מאוד לבל תזלזל באנשים פשוטים שבכולל, כי בארץ ישראל אפילו האיש הפשוט ביותר שאין לו כל חשיבות בעיני הבריות, חשוב בשמים יותר מאותם אנשים שחשיבותם גדולה בעיני הבריות בחוץ לארץ, וכל הנוגע בכבודו של אותו אדם פשוט, עלול לאבד את שני העולמות ע"כ.

- יד -

וע"ד הנ"ל דמצות הכנסת אורחים מרומז בפסוק אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', אפשר לבאר הפסוק (דברים כ' י"ט) לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות. דהנה בספה"ק הישר והטוב הנ"ל כתב עוד (בהספד על הגאון בעמח"ס כתב סופר זצ"ל מפרעשבורג) וזה לשונו: "דהנה יש צדיקים שהם צדיקים בפני עצמם ואין מזכין את הרבים, ואותן הצדיקים יכול להיות שהם נתפסים לכפר על ישראל, אבל מי שמזכה את הרבים ומדריכם בדרך הישר הוא בחינת עץ מאכל שאמרה תורה לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן לעשות ממנו מצור כי ממנו תאכל וגו', ומבואר בזוה"ק ג"כ דזה קאי על הצדיק שאין הבעלי דינין יכולין להשחיתו. וז"ש הנביא הצדיק אבד וגו' ואנשי חסד נאספים, שהיו מזכים את

רבים עשה הקב"ה בעצמו. אבל במערבא דייקא דשם מהני זכות יחיד גם לפרנסה כאשר בררנו, לכך שם גם "מפתח של פרנסה דיחיד" הוא ביד הקב"ה בעצמו, ע"כ.

וואים אנו מדברי המעשה רוקח, כשאדם עושה איזה דבר טוב בשביל צרכי רבים (כצדקה וכדומה) גדול שכרו ומדרגתו, כשם שהוא עשה נגד הטבע כמו כן מתנהג הקב"ה עמו למעלה מדרך הטבע ושכרו הרבה מאוד, ובפרט כשעושה לצרכי רבים לעניי א"י ומכניס אורח מא"י יש לו כל זכות כמו שהוא בא"י שיכול להפוך המזל מרע לטוב.

הרבים הן בתלמידים שלמד עמהם, והן בענין ארץ ישראל שעל ידם עשו בני ישראל כמה מצות, זה הוא בודאי מפני הרעה נאסף הצדיק. והנה הרב הגאון מפרעשבורג ז"ל הי' עוסק בכל זה, הן בלימוד התלמידים והן בעסק מעות ארץ ישראל", עכלה"ק.

- טו -

ולדרכינו י"ל הרמז בפסוק כי ממנו תאכל, דאם אנשים מבני ישראל אוכלים ממנו, שהוא מקיים מצות הכנסת אורחים כראוי, ממילא לא תשחית את עצה וגוי, שלא יוכלו השונאים להרע לו, כיון שמקיים מצות הכנסת אורחים בשלימות ומצוה זו מגינה ומצלי, כנ"ל דביום רעה ימלטהו ה' שלא יצטרך לפחוד משום מזיקין ושונאים שירעו לו ח"ו, כי המצוה תגין עליו.

ויתירה מזו כתב בספה"ק יעלזו חסידים, מבעל מחבר ספה"ק פלא יועץ (במהדורה החדשה, עמוד רפ"ו) וזל"ק: "יש רשע שיש לו פרקליט אחד טוב, כגון שמקבל אורחים, כמו שמצינו במיכה (סנהדרין ק"ג ע"ב) שהועיל לו מה שהיתה פתו מצויה לעוברי דרכים לבל תשלוט עליו מדת הדין" עיי"ש.

ועיין בספה"ק דגל מחנה אפרים בסופו שכתב בשם זקיני הבעל שם טוב זי"ע וז"ל: "שמעתי כי אורח הוא אור ח' ודפח"ח, לכן היה אברהם מכניס אורח, כי ח' הוא עולם הבא, כמו אורח הבא, והוא עולם הבינה, לכן היה אברהם מדת החסד יומא דכולא יומין, כי אור החסד הולך בכל הספירות, עיין בכתבי האר"י זלה"ה בהלכות סוכה, לכן היה אברהם מכניס אור ח' הבינה בכל הספירות, לכן זכה אברהם לכל התורה על ידי תוספות ה' בשמו, כי הוא עולם הבינה שמשם יוצא התורה" וכו' עיי"ש לשון קדשו.

ובספר תולדות יצחק (בליקוטי הש"ס) כתב בשם הבעל שם טוב זי"ע וז"ל: "אורח אותיות אור ח' וזהו בינה, שהוא מדה השמינית מתתא לעילא, שמשם מקור כל ההארות,

מקור כל השפעות וישועות, מקור כל הברכות, וזהו אורח מברך" וכו', עיי"ש.

- 10 -

ולא במקרה נזדמן דבר זה שיסוד הכנסת אורחים כאן בעיר סאן פאולא תחול ביום ל"ג בעומר, ספירת הוד שבהוד, ומבואר בסידור ר' יעקב קאפיל ז"ל דבכל עולם יש ה' פרצופין, דהיינו אריך אנפין ואבא ואמא וזעיר ונוקבא, והם מלבישים את האריך דהיינו אבא ואמא מלבישים אותו מהגרון ולמטה עד החזה זעיר ונוקבא הם מלבישים אותו מהחזה ולמטה עד סוף הרגלים. והנה לפי"ז האריך אנפין הוא יורד עד סוף העולמות, עיי"ש.

ובספה"ק אך פרי תבואה (ליקוטים, עמוד קפ"א) הוסיף על זה וז"ל:

"והנה לדעתי נראה שבמין האדם יש ג"כ הה' בחינות הנ"ל, דהיינו אומות העולם שהם עכ"פ נכבדים יותר מהבעל חי כמבואר בספר הכוזרי, ואחר כך רשעי ישראל שהם עכ"פ מלאים מצות כרמון, ואח"כ פשוט העם שהם נכרכים אחרי התלמידי חכמים, ואח"כ התלמידי חכמים עצמן, ואח"כ אנשי מעשה כמו ר' חנינא בן דוסא וחביריו. והנה המדרגה הגדולה צריכה מ"מ לירד עד סוף המדריגות האדם וצריך להיות אוהב לכל אחד ולהתעסק בטובתו לכל אחד ואחד כערכו כמו הבחי' אריך אנפין שהוא יורד עד לבסוף, ולכן אמרו חז"ל מצוה להקדים שלום אפילו לנכרי בשוק וצריך לשקוד על טובת כל אחד ואחד כפי הראוי לו ולא לשנוא ח"ו אותם רק הרע שבהם ישנא אבל לא הם", עכלה"ק.

- 11 -

ובאמת צריכים להיות מוכנים לזה שמסתמא יקומו כאלה שירצו להפריע לכל דבר טוב שרוצים לעשות, ולדאבונינו אין זה דבר חדש, כי בכל דור ודור היו אנשים אשר כל דרכם הוא היפוך התורה, ועל כל דבר רוצים להביא ראוי מן המקרא להיפוך, וכמו שמצינו כמ"פ בחז"ל

שהאפיקורסים אמרו אף אני אביא ראיי מן המקרא^ה וכו', והם מהרסים ומחריבים שלא יוכלו הכשרים באמת לבנות קומת הקדושה יותר ויותר.

גם ישנם כאלה שבודאי יאמרו שיקחו כסף על זה גם מעכו"ם, ובאמת צריכים ליזהר מאוד בזה, וכמו שידוע המעשה שהרה"ק מליסקא זי"ע שהיי אצל חינוך בית הכנסת, ושאל את אנשי העיר מהיכן היה להם מעות לבנות הבית הכנסת, והשיבו שלקחו ביכל (קבלות) והלכו לקבץ המעות מבית לבית בכל הישוב ולקחו גם מהנכרים, והשיב הרה"ק שלא יהי קיום לבית הכנסת ההוא, וכך הוה שנפל, ואכמ"ל בזה. וע"כ צריכים ליזהר מאוד שהכסף שלוקחים עבור בנין בית הכנסת אורחים יהי רק מאחב"י, כדי לזכותם במצוה.

וכל העצות הנ"ל באים מהערב רב שרוצים להפריע לבנות בית של מצוה כראוי, ובעוה"ר הדור מלא מהם, כדאיתא בזוהר הקדוש על פסוק (שמות י"ד) מלחמה להי בעמלק מדר דר, אמר ר' יהודה בכל דרא ודרא בכל דרין דאתיין לעלמא לית לך דר דלית בהו מההוא זרעא בישא וקב"ה אגח בהו

^ה ועיין בספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת מסעי) שכתב ששמע מאא"ז הבעש"ט זי"ע כי בתורתנו הקדושה יש מים מתוקים ומים המרים, וראה שכל התנאים והאמוראים והצדיקים ימות משה רבינו ע"ה ושיהיו עד שיבוא משיח, כולם לומדים מן התורה דרך ישכון אור לעבודת הבורא יתי"ש, ולהיפך כל האפיקורסים ימ"ש מביאים ראיי מן התורה עצמה להיפוך וכו', וכמו הרבה ענינים הנזכרים בגמרא מן הצדוקין עי"ש. והיינו שיש בתורה מים המרים ג"כ וכו' עי"ש.

ושם בספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת בשלח) על פסוק ויבואו מרתה האריך ג"כ בענין זה וסיים וז"ל, ועפ"ז תבין מ"ש אא"ז זללה"ה על מאמר חז"ל (נדרים פ"א ע"א) מפני מה חרבה ירושלים על שלא ברכו בתורה תחילה, ואמר הוא ז"ל היינו שלא ברכו ברכת והערב נא, שהוא ברכה ראשונה שמברכין על התורה בבוקר, והוא פלא. אמנם יובן עפ"י הנ"ל שצריך להתפלל ולבקש על זה מאת השי"ת שיטעום בתורתו טעם המים המתוקים והערבים, וזהו ברכת והערב נא והבן עכ"ל"ק. ועיקר דבר זה מבואר בזוה"ק פנחס (דף רכ"ט ע"ב ברעיא מהימנא שם) עיין שם.

קרבא, רבי יצחק אמר ועלייהו כתיב יתמו חטאים מן הארץ, עי"ש. עוד איתא בזוה"ק (ח"ב דף קכ:): דערב רב אינון יין דנתנסך לעכו"ם, ומנהון משומדים מינים ואפיקורסים משומדים לעבירות שבכל התורה כולה.

ובזוהר חי פרשת בראשית (דף קי"ג) כתב וז"ל, ועתה רוב הדור עם הראשים שלהם הם מערב רב, ע"כ.

ובספר דברי חיים בהשמטות לפרשת ויקהל כתב וז"ל, דלפני ביאת המשית יהיו רוב הרבנים מהערב רב כו', וז"ל הדברי חיים שם: כי ישראל בעצמן קדושים אך הערב רב כל חסדים דעבדי לגרמייהו עבדו כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבעלי בתים שבדור המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הציבור וכל מעשיהם רק לגרמייהו לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר רק אם עובדים באמת שמוסרים נפשם לד' לא לקבל שום תועלת לעצמם, ע"כ עי"ש עוד¹.

¹ ועיין ברעיא מהימנא פרשת נשא וז"ל, א"ל רעיא מהימנא באומאה עלך בשמא דיקו"ק לא תאחר בכל יכולתך דהא אנא בצערא סגי, ויפן כה וכה וירא כי אין איש עוזר לי לאפקא לי מהאי צערא בהאי גבורה דאתמר עלי ויתן את רשעים קברו, ולא אשתמדוען בי ואני חשיב בעינייהו בין רב רשיעייא ככלב מת דסרח בינייהו דחכמת סופרים תסרח בינייהו בכל קרתא וקרתא ובכל אתר דישראל מפוזרין בין מלכוון ואתהדרו אינון ערב רב רעיין על ישראל עאנא דקב"ה דאתמר בהו ואתן צאני צאן מרעיתי אדם ולית לון יכולת למעבד טיבו עם ת"ח, ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו, ומחרימין ערב רב בינייהו ולא יהבין לון באתרין סגיאין אלא דבר קצוב דלא יהא תקומה לנפילו דלהון ואפי' חיי שעה, וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא ביגונא חשיבין ככלבים, בניס המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות, דלא אשכחו אכסניא בינייהו, ואינון ערב רב אינון עתירין בשלוה בחדווא בלא צערא בלא יגונא כלל, גולנין מארי שוחד דאינון דינין רישי עמא, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, עלייהו אתמר היו צריה לראש, באומאה עלך זמנא תנינא, ע"כ.

ובספיה"ק אור החמה (פי' נשא בשם הרמ"ק) כתב וז"ל, הערב רב הם גויי הארץ נשמת החיצונים. ושם (על זוה"ק משפטים דף ק"כ ע"ב) וז"ל מלחמה לה' בעמלק שהם ערבוביא בישא שכולם נתערבו אלו באלו וזרע עמלק נתערב בהם ויש רשעי ישראל שהם נחשבים שכולם שהם פריצי ישראל מהרסיך ומחריביך ממך יצאו וכו'.

ונמצא מכל זה דברים נוראים, דרוב הרבנים ובעלי בתים הם של הערב רב, וצריכים ללחום נגדם במלחמה גדולה, ובעוה"ר לא די שאין נלחמים נגדם אלא הרבה אנשים יש להם קשר אתם ובונים להם בנינים ופלטרין גדולים, ונותנים להם ממון כסף רב, ויש להם שם כבוד ויקר וגדולה, והצדיקים האמיתיים המקושרים לה' יושבים בעניות ל"ע וא"א להם לפעול ולעשות לצרכי שמים כראוי, להרבות פעלים לתורה וליראת שמים.

וע"כ צריכים לעמוד איתן נגד המהרסים למיניהם. ועד"ז יתבאר עוד הפסוק שהזכרנו לעיל, אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', דהכוונה אף אם יהיו אנשים רעים כאלו שירצו למונעו שלא יהי משכיל אל דל, שלא יעשה הכנסת אורחים ולא יתן להם צדקה, ע"כ אמר **ביום רעה ימלטהו ה'**, והרמזו בתיבת ימלטהו, שהקב"ה ימלטהו גם מאנשים כאלה שנראים כטובים אבל באמת רוצים לגרום רעה, וזהו ביום רעה ימלטהו ה', שלא ישמע בקולם רק יעשה צדקה והכנסת האורחיו כמצוה עליו.

- יח -

וזהו שפתח הכתוב אשרי **משכיל** אל דל, דהמפרשים הקשו איזה שכל צריך האדם לזה. אך הביאור כנ"ל, שצריך שיהי לו שכל ודעת שלא ישמע לקול אלו שרוצים לנסותו ולדבר אל לבו בטענה שהתורה מצווה להיפוך וכדומה בטענות סרק כאלו, ע"כ אמר הכתוב אשרי **משכיל** אל דל, שבנוגע לעניי ישראל הולך בדרך השכל ובדרך התורה

ובבני יששכר (מאמרי חודש אדר) כתב, כתות הערב רב אשר בקרבנו הם יושבים, מינים מוסרים אפיקורסים, הן המה משורש עמלק הדעת דסטרא אחרא ערי"ב ר"ב גימטריא דע"ת כאשר תראה בדורות הללו אשר בעוה"ר נתרבה האפיקורסות, וגם אותן דקיימין כלי חמש על ישראל לפשוט את עורם מעליהם בעצות רעות בחוקים לא טובים וד"ל, ע"כ. ועיין בספח"ק ותולדות יעקב יוסף פרשת נשא.

האמיתית, ואינו שומע בקול האנשים שרוצים להטות לבו שיעשה ההיפוך מזה¹.

- יט -

ורומז הקרא ביום רעה ימלטהו ה', דאיתא בגמרא (שלהי מסכת ברכות) שיש סימנים מהכוכבים מתי הוא ח"ו יום רעה אם הם נראים כזנב וכו', ובא הכתוב לומר כאן, ביום רעה, אפילו אם רואים סימנים לא טובים ח"ו, מ"מ ימלטהו ה', כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, וידוע מהאריז"ל דכל מקום שנאמר מצוה סתם הכוונה על מצות צדקה. וזהו שומר מצוה לא ידע דבר רע.

וידוע מספה"ק על פסוק ויטע אשל בבאר שבע, דאש"ל ר"ת איכילה שיתיה לי"נה². וי"ל הרמז, דבג' תיבות אלו יש ד'

¹ ועיין בספר לקט אמרי פנינים שהביא שהרב הקדוש מוה"ר יצחק מדראהביטש זצ"ל (עליו אמר הבעש"ט זי"ע שנתנו לו מן השמים נשמה קטנה אשר כמעט אין בדור זה נשמה כזו, אבל הוא הגביה אותה למעלת התנא רשב"י - אגרא דפרקא אות כ"ט), שאמר כשאני רוצה לנסוע על הדרך להוכיח את ישראל ולקבל גלות, ולהיות השכינה מצוייה על הדרך להשרות עלי אור השכינה ולהעלות הנשמות הנדחות ולהעלות תפלות ישראל הנדחים משרשם, היצר בא אלי ואומר לי, יצחק, למה תסע על הדרך שיהיה לך ביטול תורה ותפלה ותתבזה בעיני הבריות, ומפיל עלי עצלה גדלה שלא ליסע, אני אומר לו, אני נוסע בשביל ממון שאני צריך, ואז בזריזות אומר לי שאסע לשלום, וכשאני בא לאיזה מקום, אזי אני משליך לגמרי ענין החיצוניות והלבוש ואני מבקש הפנימיות, עי"ש.

הרי לנו מזה ג"כ שהיצה"ר רוצה למנוע את האדם שלא יסע לדרכו לתקן מה שצריך לתקן, ועל זה צריכים לומר לו שנוסעים על צורך גשמי, ואז כבר לא יפריע וכנ"ל.

² ובאמת צריכים לזהר מאוד בזה, ליתן לאורחים מקום ללון ג"כ, וכידוע הסיפור מצדיק אחד שבא אליו איש אחד שהי' מכניס אורחים גדול, ותינה לפניו צרתו שביתו נשרף ל"ע, ושאלו הצדיק על אופן התנהגותו במצות הכנסת אורחים לביתו, והשיב לו שנתן לאורחים לאכול ולשתות, ושאלו אם נתן להם מקום לישן לינת לילה, והשיב שלא, ואמר לו הצדיק דע"כ נשרף ביתו כיון שהי' חסר אות לי' מתיבת אש"ל, נעשה אי"ש רח"ל. ועי"כ צריכים לזהר מאוד לקיים מצות הכנסת אורחים בשלימות, ליתן לאורחים גם מקום ללון, ואז יש אותיות אש"ל.

יודיין, רומז לשם של חסד שם ע"ב הוי"ה במילוי יודיין^ט, והרמז בזה, שע"י מצות הכנסת אורחים שמקיים האדם באכילה שתי לינה, זוכה לחוט של חסד שיהי משוך עליו כל היום.

וזהו ענין ספירת הוד שבהוד, שהוא כולו חסדים - כי אור החסד הולך בכל הספירות (וכמו שהבאנו למעלה מספה"ק דגל מחנה אפרים), וכמו כן ספירת הוד שבהוד יש שמחה הכי גדולה בכל העולמות, שע"י הזוהר בזכות התנא האלקי ר' שמעון בר יוחאי יפקון מגלותא כמרז"ל.

- כ -

ועפ"י יתבאר הכתוב בריש פרשתינו, **אם בחוקותי תלכו**, שתשתדלו לקיים חוקותי ומשפטי אפילו כשתהיו על הדרך, וגם כאשר **תלכו** לדרכיכם, מ"מ תקיימו חקותי, איך אפשר לקיים דבר כזה, על זה הביא המדרש מ"ש דוד המלך ע"ה **חשבתי דרכי, בכל יום הייתי מחשב לבית פלוני אני הולך למקום פלוני אני הולך**, שכיון שיש שם בית הכנסת אורחים ע"כ אני יכול ללכת לשם, ועי"ז מתקיים ג"כ חשבתי דרכי, דאם אין שם בית הכנסת אורחים א"א לנסוע לשם לקבץ כסף עבור ילדי ישראל שיוכלו לעסוק בתורה, וזהו שסיים המדרש **ולבסוף רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות**, דכיון שיש שם בית פלוני של הכנסת אורחים, יכול אני לנסוע לשם לקבץ כסף עבור ילדי ישראל שיוכלו לעסוק בתורה, ועי"ז ממילא בסוף רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ודו"ק.

ומצוה הכנסת אורחים גורמת ג"כ לקרב הגאולה, כי היא חלק ממצות צדקה ואמרו רז"ל (ב"ב י' ע"א) גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה.

^ט ועיין בספר בעל שם טוב על התורה (פרשת יתרו) שהביא משמ"י דהרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע בסדר נטילת ידים בשם הבעש"ט, עי"ש.

- כא -

ואפשר לומר דזהו מרומז בפסוק מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם, פ"י **מדוע לא בא דוד בן ישי גם תמול גם היום** לגאול אותנו מן הגלות, על זה בא כמשיב ואומר, **אל הלחם**, מחמת שאין נותנים לחם לאורחים עניים, משום הכי נתעכבה הגאולה עד עתה.

- כב -

ועד"ז יש לרמז ג"כ מה שהביא המדרש כאן, **חשבתני דרכי**, פ"י דוד המלך ע"ה חשב את דרכו איך יוכל לבוא ולגאול את עם ישראל מהגלות, וזהו **בכל יום הייתי מהלך לבית פלוני אני הולך ולמקום פלוני אני הולך**, והרמז בזה, **בי"ת פלוני היינו הבית הידוע בית המקדש המקווה, מקו"ם** רומז למקום המקדש כמו שנאמר וקמת ועלית אל המקום וגו', וזהו שה"י דוד המלך ע"ה מחשב בכל יום איך יוכל ללכת ולבנות בית המקדש, והתירוץ על זה הוא שיקיימו מצות הכנסת אורחים לעניים שנוסעים על הדרך, וזהו **והיו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות**, פ"י ע"י הכנסת אורחים יוכלו בני ישראל לישב באהלה של תורה וכנ"ל, ועי"ז ממילא תבא גאולתם ופדות נפשם, כמאמרם ז"ל אין הגלויות מתכנסות אלא בזכות המשניות, בב"א.

⁷ וידוע פ"י הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע על זה, מדוע לא בא בן ישי, שעדיין לא בא דוד בן ישי לגאלינו מן הגלות, על זה בא כמשיב "גם תמול גם היום אל הלחם", כי כל מאוויינו הוא רק על הלחם, שרודפים אחר הפרנסה ואין עוסקים בתורה ובעבודת ה' כראוי, עכתוה"ק.